

REZIME –

INFORMACIJE O SPROVODJENJU AKCIONOG PLANA STRATEGIJE ZA INTEGRACIJU OSOBA S INVALIDITETOM U CRNOJ GORI ZA 2014. GODINU

Informacija o sprovođenju Akcionog plana Strategije za integraciju osoba s invaliditetom u Crnoj Gori za 2014. godinu, sadrži pregled najznačajnijih mjera i aktivnosti realizovanih u 2014. godini, u oblastima: zdravstvene zaštite, socijalne zaštite i penzijskog osiguranja, oblasti obrazovanja, profesionalnog poslovanja i zapošljavanja, pristupačnosti, kulture, sporta i rekreacije, kao i oblasti koja se odnose na položaj organizacija osoba s invaliditetom u civilnom društvu.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

U dijelu koji se odnosi na zdravstvenu zaštitu važno je istaći je u 2014. godini sproveden je značajan broj edukacija zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika zaposlenih u Centrima za podršku djeci sa posebnim potrebama na različite teme, koje se odnose na djecu sa smetnjama u razvoju.

Ministarstvo zdravlja u saradnji sa Resursnim centrom u Kotoru je nastavilo sa edukacijom zdravstvenih radnika na svim nivoima zdravstvene zaštite za upotrebu gestovnog govora. U 2014. godini ovu obuku su pohađali zaposleni iz 18 zdravstvenih ustanova.

U regionalnim Centrima za podršku djeci sa posebnim potrebama u 2014. godini ukupan broj zdravstvenih usluga pedijatra, logopeda, psihologa, fizioterapeuta bio je: Dom zdravlja Podgorica - 14892, Dom zdravlja Bijelo Polje - 7110, Dom zdravlja Berane - 12261, Dom zdravlja Herceng Novi - 4585, Dom zdravlja Plevlja - 665, Dom zdravlja Rožaje - 474.

U 2014. godini je otvoreno 25 stomatoloških ambulanti, za čije je otvaranje jedan od uslova i pristupačnost osobama sa invaliditetom, a koji je propisan Pravilnikom. Takođe poslije niza sastanaka predstavnika Fonda za zdravstveno osiguranje, Kliničkog centra Crne Gore i Resursnog centra „1 Jun“ dogovorena je saradnja, tj. da se usluge na sekundarnom nivou pružaju na Stomatološkoj poliklinici KCCG-e, i da će Klinički centar u budućnosti izdvojiti prostor za obavljanje intervencija u opštoj anesteziji. Za sada Fond na predlog konzilijuma Stomatološke poliklinike upućuje osigurana lica na dalje liječenje na VMA i Stomatološki fakultet u Beogradu.

Veliki broj NVO koje se bave pravima lica sa invaliditetom, a naročito roditeljska udruženja su u prethodnoj godini obezbjeđivala usluge velikog broja stručnih radnika (fizioterapeuta, logopeda, defektologa i sl.) u svojim udruženjima, kako bi poboljšali nivo zdravstvene zaštite djeci sa smetnjama u razvoju i odraslim licima sa invaliditetom. Ove usluge su finansirane uglavnom kroz program Javnih radova preko Zavoda za zapošljavanje CG, od igara na sreću (Ministarstvo finansija), kao i preko projekta Reforma sistema socijalne i dječije zaštite-unapređenje socijalne inkluzije IPA 2010“, koji sprovodi Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i UNDP-ijem i UNICEF-om, a koji finansira Evropska unija.

SOCIJALNA ZAŠTITA I PENZIJSKO-INVALIDSKO OSIGURANJE

U 2014. godini Vlada je usvojila Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom. Ovim izmjenama predviđeno je da se u cilju bolje kontrole korišćenja prava na povlasticu na putovanje uvede obrazac koji će se koristiti kao dokaz o ostvarenom putovanju. Takođe, Predlogom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom predloženo je usklađivanje sa odredbama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Službeni list CG“, broj 27/13) i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona kojima su propisane novčane kazne za prekršaje („Službeni list CG“, broj 40/11).

U skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti u 2014. godini donijeti su:

1. Pravilnik o dopuni Pravilnika o bližim uslovima i standardima za obavljanje stručnih poslova u socijalnoj i dječjoj zaštiti („Sl. list CG, broj 19 /14);
2. Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja-hraniteljstva i porodičnog smještaja („Sl. list CG, broj 19 /14);
3. Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja u prihvatilištu-skloništu („Sl. list CG, broj 26 /14);
4. Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga, normativima i minimalnim standardima usluga smještaja djece i mladih u ustanovu i malu kućnu zajednicu („Sl. list CG, broj 43 /14);
5. Pravilnik o bližim uslovima za obrazovanje, sastav i način rada socijalno ljekarske komisije („Sl. list CG, broj 44 /14);
6. Pravilnik o medicinskim indikacijama za ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje, dodatka za njegu i pomoć, ličnu invalidninu i naknadu zarade za rad sa polovinom punog radnog vremena („Sl. list CG, broj 58 /14);
7. Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja odraslih i starih lica („Sl. list CG, broj 58 /14);
8. Pravilnik o službenoj legitimaciji stručnih radnika centra za socijalni rad („Sl. list CG, broj 59 /14).
9. Odluka o usklađivanju visine osnova za ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje i visine materijalnih davanja iz socijalne i dječje zaštite („Službeni list CG“, broj 32/14)

U skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama donijet je Pravilnik o utvrđivanju liste kategorija korisnika posebnih povoljnosti u korišćenju usluga univerzalnog servisa („Sl. list CG, broj 52 /14).

U 2014. godini nastavljaju se aktivnosti na širenju mreže dnevnih centara u Crnoj Gori. U Podgorici je u 2014. godini završena izgradnja i opremanje objekta za ove namjene, a u Mojkovcu je otvoren Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju u avgustu 2014. godine. U decembru 2014. godine potpisan je Memorandum o osnivanju Male grupne zajednice za djecu sa smetnjama u razvoju, bez roditeljskog staranja u Bijelom Polju. Uslugu smještaja u Malu grupnu zajednicu finansira Ministarstvo rada i socijalnog staranja u visini iznosa smještaja u ostalim ustanovama socijalne i dječje zaštite, a zarade zaposlenih osnivač tj. Opština Bijelo Polje i Dnevni centar „Tisa“.

I u oblasti socijalne zaštite u 2014. godini od sredstava za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, kroz program javnih radova i Reforma sistema socijalne i dječje zaštite finansiran je značajan broj programa i projekata koje su sprovodile NVO, u cilju pružanja servisa podrške djeci sa smetnjama u razvoju i odraslim licima sa invaliditetom.

Na web site-u Ministarstva rada i socijalnog staranja redovno se objavljuju sve

informacije od značaja za osobe sa invaliditetom, a na njemu se nalaze i link za disabilityinfo.me, portal namijenjen isključivo licima sa invaliditetom, kao i inkluzija.me, koji se odnosi na usluge socijalne i dječje zaštite u lokalnim zajednicama.

OBRAZOVANJE

Strategija inkluzivnog obrazovanja 2014-2018 je objavljena (crnogorski i engleski jezik) i podijeljena svim obrazovno-vaspitnim ustanovama, komisijama i sl. Urađeni su Informator inkluzivnog obrazovanja namijenjen djeci, njihovim roditeljima i profesionalcima i Vodič o školskoj inkluzivnoj politici.

Broj djece s rješenjem o usmjeravanju je 1515. Poboljšana je evidencija u MEISu (u ovom trenutku oko 2675. djece), sprovedena su savjetovanja za uprave i stručne službe škola (196) i dostavljeni kriterijumi za unos posebne obrazovne potrebe djece.

Nastavljeno je uključivanje djece u predškolske ustanove pod povlašćenim uslovima. U okviru Konferencije „Kvalitet obrazovanja - važnost ulaganja u predškolsko vaspitanje i obrazovanje“, održane 11. 12. 2014. godine u saradnji s Kancelarijom UNICEF u Crnoj Gori, poseban akcenat stavljen na povećanje obuhvata djece iz marginalizovanih grupa.

Finalizovan je obrazac Individualnog tranzicionog plana (ITP). Sadrži definiciju, uloge i zaduženja tima, odgovornosti/zadatke/vremenski okvir za plan podrške. Radnu grupu čine predstavnici Ministarstva prosvjete, Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje i predstavnici osnovnih i srednjih škola.

Pri Zavodu za školstvo realizovane je veliki broj obuka za nastavnike, kao i radnike predškolskih ustanova, domova zdravlja i opštinskih komisija za usmjeravanje djece u posebni obrazovni program, kao i za pedijatre i psihologe. Pripremljen je Informativni materijal o procesu usmjeravanja djece s posebnim obrazovnim potrebama za profesionalce i roditelje i Uputstvo za usmjeravanje djece s posebnim obrazovnim potrebama namijenjeno članovima.

U stručnom obrazovanju završen je drugi ciklus obuka nastavnika u 8 škola kroz Projekat „Inkluzija u stručnom obrazovanju“. Tako, sada imamo ukupno 15 stručnih škola obuhvaćenih obukama. Rezultati su promovisani na Završnoj Konferenciji „Podrška inkluziji u stručnom obrazovanju“ (jun 2014). Pripremljen je i distribuiran Priručnik za obuku u inkluzivnom stručnom obrazovanju, kao i pedagoško-didaktički priručnik za nastavnike u stručnom obrazovanju, sa poglavljem o inkluzivnom obrazovanju.

Program asistenti učeniku u nastavi se realizuje kroz Program javnih radova Zavoda za zapošljavanje (uz finansijsko učešće Ministarstva prosvjete: 2 puta po 17.000,00 eura), kako od strane obrazovno-vaspitne ustanove tako i NVO, angažovano je 107 asistenata. Urađen je i kod Zavoda za školstvo akreditovan program obuke za asistente koji se sprovodi kroz 2 modula.

Svim osnovnim školama podijeljen: „IROP, Priručnik za vaspitače, nastavnike i profesionalce“, „Poteškoće u čitanju i pisanju“, Priručnik za rad s djecom u procesu opismenjavanja. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva privodi kraju uređivanje Priručnika za rad s djecom s autizmom.

PROFESIONALNA REHABILITACIJA I ZAPOSŁJAVANJE

Baza podataka za lica sa invaliditetom je sastavni dio aplikativnog programa evidencije nezaposlenih lica, koja je uspostavljena prije više godina u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore, a usklađuje se sa tehnologijom rada, saglasno propisima EU i propisima Crne Gore. Na dan 31.12.2014. godine, na evidenciji Zavoda je evidentirano 2193 lica sa invaliditetom, od kojih je invalida rada -1358, a kategorisanih lica - 578, a od strane komisija za profesionalnu rehabilitaciju donijeti su nalazi i mišljenja o utvrđenom procentu invaliditeta za ukupno 257 lica (50% žena).

U toku je postupak dopune baze podataka, koja se odnosi na rad komisija za profesionalnu rehabilitaciju, koja utvrđuje status lica sa invaliditetom, jer im isti nije prethodno utvrđen od strane nadležnih organa, uključivanje lica sa invaliditetom u odgovarajuće mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije, kao i donošenje rješenja o priznavanju prava utvrđenih Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanje lica sa invaliditetom i dr.

U julu 2014. godine donijet je Pravilnik o postupku i metodologiji za finansiranje grant šema, koji je objavljen u Službenom listu Crne Gore, br.28/14 i da bi se zaokružio pravni okvir realizacije programa profesionalne rehabilitacije potrebno je još donijeti Pravilnik o sufinansiranju posebnih organizacija za zapošljavanje lica sa invaliditetom (zaštitne radionice, radni centri i zaštitni pogoni).

U cilju realizacije mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom i drugih teže zapošljivih lica, u Zavodu su obrazovane prvostepene, odnosno Drugostepena komisija za profesionalnu rehabilitaciju, na nivou Zavoda, koje su počele sa radom u decembru 2012.godine. U periodu od 01.01.2014 – 31.12.2014. godine, prvostepene komisije su donijele nalaz i mišljenja o utvrđenom procentu invaliditeta za ukupno 301 lica (50% žena) i 146 mišljenja u vezi uključivanja u proces profesionalne rehabilitacije.

Drugostepena komisija za profesionalnu rehabilitaciju, u izvještajnom periodu je razmatrala i u zakonskom roku odlučila po tri žalbe na rješenja o utvrđenom procentu invaliditeta.

Mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije su se sprovodile kod izabranih izvođača MOC »PAMARK« – 33 lica (16 žena) – Podgorica i »ZOPT« DOO Podgorica – 48 lica (25 žena) - Podgorica, Pljevlja i Tivat.

U 2014. godini realizovan je državni javni rad »Neka bude čisto«, u trajanju od pet mjeseci, u kojem je učestvovalo 98 lica sa evidencije Zavoda i lokalni javni radovi, sa 879 učesnika. u kojima prvenstveno učestvuju teže zapošljiva lica, uključujući i lica sa invaliditetom. Radovi se izvode u trajanju od jednog do devet mjeseci, a odnose se na njegu starih lica u stanju socijalne potrebe, pružanje usluga djeci i mladima sa teškoćama u razvoju, podsticanje razvoja ruralnog i primorskog turizma, izradu suvenira, sređivanje bibliotekarske građe, uređenje nacionalnih i gradskih parkova, korita i obala rijeka, uslužni servis zanatskih radova, i dr.

Donošenjem Pravilnika o postupku i metodologiji za finansiranje grant šema, u julu 2014. godine, stvorili su se uslovi za veće uključivanje organizacija lica sa invaliditetom, poslodavaca i drugih zainteresovanih pravnih i fizičkih lica za realizaciju projekata koji su u funkciji unapređenja profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica s invaliditetom.

Nakon sprovođenja određenih aktivnosti (priprema odgovarajućih dokumenata: Uputstva za podnosioca predloga projekta i Operativnog priručnika o načinu sprovođenja, proceduri, praćenju i izvještavanju o sprovedenim aktivnostima projekta, formiranja Komisije za ocjenu predloga projekata,

koju čine predstavnici tri ministarstva, Unije poslodavaca, reprezentativnih organizacija sindikata, Zavoda i nevladinih organizacija, koje se bave unapređenjem položaja lica sa invaliditetom, a koji su izabrani na osnovu javnog poziva, u skladu sa Uputstvom o postupku izbora predstavnika nevladinih organizacija za članove radnog tijela Zavoda), 10. novembra 2014. godine raspisan je javni poziv za podnošenje predloga projekata profesionalne rehabilitacije, aktivne politike zapošljavanja i zapošljavanja lica sa invaliditetom, u iznosu od 1.000.000,00 €. Postupak po ovom javnom pozivu je u toku.

Pet poslodavaca, koji ostvaruju pravo na subvenciju zarade, ostvarilo je pravo i na subvencije: dodjelu bespovratnih sredstva za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada za 6 zaposlenih lica, kao i na subvenciju - dodjelu sredstava na ime ličnih troškova asistenta (pomagača u radu), za pet zaposlenih lica sa invaliditetom.

Na dan 31.12.2014. godine, 71 poslodavac ostvaruje pravo na subvenciju zarade za 89 zaposlenih lica sa invaliditetom (43 žene), od kojih je 61 lice zaposleno na neodređeno vrijeme.

PRISTUPAČNOST

Vlada Crne Gore je 2013.godine usvojila Akcioni plan prilagođavanja 13 prioritetnih objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom za 2014.godinu. Od ukupno 13 objekata - sedam je u Podgorici, tri u Nikšiću, dva u Beranama i jedan u Pljevljima. Kapitalnim budžetom Crne Gore za 2014. godinu opredijeljena su sredstva u iznosu od 400.000€ za realizaciju Akcionog plana, od čega je 131.000€ za izradu tehničke dokumentacije a 269.000€ za izgradnju elemenata pristupačnosti.

Za realizaciju sredstava zadužena je Direkcija javnih radova. Ministarstvo održivog razvoja i turizma dostavilo je Direkciji javnih radova urbanističko-tehničke uslove sa kompletnim podacima za svih 13 objekata 08.04.2014.godine. Tendere za izradu tehničke dokumentacije (br. 60, 61, i 62) Direkcija je raspisala 30. aprila 2014. godine. Otvaranje ponuda bilo je 30. maj 2014.godine. Nakon isteka roka za vrednovanje prispjelih ponuda, Ugovori za izradu glavnog projekta za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi licima smanjene pokretljivosti potpisani su 31. jula 2014.godine. Izrada projektne dokumentacije za svih 13 objekata iz Akcionog plana je završena i u toku je revizija istih.

Shodno planiranim budžetskim sredstvima za 2014.godinu, Direkcija javnih radova raspisala je javno nadmetanje za radove na prilagođavanju objekata:

1. Centar za socijalni rad;
2. Poreska uprava;
3. I faza radova za Ekonomski fakultet.

Kapitalnim budžetom za 2015.godinu obezbijedena su sredstva u iznosu od 450 000 € za nastavak realizacije predmetnih aktivnosti.

U cilju otklanjanja arhitektonskih barijera na plažama, u okviru budžeta za investicije 2014 godine, oprijedjeljena su sredstva u iznosu od 40.000€. Za njihovu realizaciju zaduženo je JP Morsko dobro.

Vrijednost ugovorenih radova iznosi 46.733,68 € sa PDV-om. Ugovoreni radovi podrazumijevaju nabavku, izradu, postavljanje i na kraju sezone uklanjanje, odnosno demontažu rampi

za silazak u vodu i platoa za sunčanje.

U oktobru 2013.godine, u saradnji Ministarstva održivog razvoja i turizma i Zajednice opština u Crnoj Gori, a uz podršku misije Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) u Crnoj Gori, izrađen je model Odluke o postavljanju, odnosno građenju pristupnih rampi i liftova i drugih objekata za pristup i kretanje lica sa invaliditetom, koja proizilazi iz Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata. Na osnovu tog modela, 16 opština je usvojilo ove odluke i na ovaj način data je mogućnost da se u njihovim opštinama, za pristupne rampe, liftove i slične objekte, izdaju odobrenja za njihovo postavljanje, odnosno građenje. Njihovim usvajanjem značajno je ubrzana administrativna procedura za postavljanje i građenje rampi i liftova za pristup lica sa invaliditetom.

Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac je 11 pješačkih prelaza u Bijelom Polju prilagodilo nesmetanom kretanju osoba s invaliditetom i osoba s otežanim kretanjem obaranjem ivičnjaka i ugradnjom planskih rampi na svim značajnijim raskrsnicama u opštini. Ova aktivnost je dio projekta „Okruženje koje ne ograničava osobe s invaliditetom“ koji je finasijski podržala Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću.

Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada Podgorice, aprila 2014. usvojio je Akcioni plan za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu Glavnog grada Podgorica, za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom za 2014-2015. godinu. Ovim akcionim planom su utvrđena 22 objekta u vlasništvu Glavnog Grada za prioritarno prilagođavanje u periodu 2014-2015. Ukupna vrijednost za realizovanje predviđene investicije je 1.177.038,89 €.

Glavni Grad Podgorica je završio izradu projektne dokumentacije za prilagođavanje objekata u kojem se nalazi Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog Grada potrebama pristupa kretanja i boravka lica sa invaliditetom.

U 2014. godini nastavilo se informisanje putem seminara i kampanja o standardima pristupačnosti u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje licima smanjene pokretljivosti. Održan je okrugli sto na temu „uloga arhitekata u poštovanju propisa iz oblasti pristupačnosti objekata visokogradnje za lica sa invaliditetom i lica smanjene pokretljivosti“ 09.07.2014.godine. Na okruglom stolu učestvovali su predstavnici NVO Udruženja paraplegičara Podgorice, Inženjerske komore Crne Gore – Strukovne komore arhitekata i Ministarstva održivog razvoja i turizma.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma zajedno sa predstavnicima OEBS-a i Zajednice opština Crne Gore, održalo je niz radionica na temu „Primjena Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata u lokalnoj samoupravi“ sa posebnim akcentom na pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi.

U toku 2014. godine Ministarstvo unutrašnjih poslova je u kontinuitetu produžilo da pruža usluge strankama - da im na njihov zahtjev dostavlja na kućnu adresu: izvode iz matičnog registra rođenih, uvjerenja iz registra državljana, uvjerenja o prebivalištu, na elektronski podržan način, u kratkim rokovima. Za osobe sa invaliditetom i ostale, koje nijesu u mogućnosti da lično podnesu zahtjeve za izdavanje ličnih isprava (lična karta i pasoš) i prime iste, nastavljena je realizacija upotrebe mobilne stanice za uzimanje biometrijskih i drugih podataka na adresi podnosioca zahtjeva, obuhvatajući i davanje punomoćja licu koje će preduzeti službene radnje u ime podnosioca zahtjeva. U izvještajnom periodu veći broj lica je ostvarilo prava po ovom osnovu.

Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima (Službeni list CG“, br. 33/12 i 58/14),

izmjenama i dopunama, koji je stupio na snagu 29.12.2014.godine, a primjenjuje se od 07.01.2015.godine, propisano je da je opština dužna da obezbijedi mjesta za parkiranje vozila obilježenih znakom pristupačnosti, bez naknade, a broj mjesta za parkiranje ovih vozila utvrđuje skupština opštine. Radi lakšeg pristupa parkingu, plažama i drugim objektima i nacionalnim parkovima, lice sa 80% ili više procenata tjelesnog oštećenja ili tjelesnog invaliditeta, odnosno lice kod kojeg je usljed tjelesnog oštećenja ili tjelesnog invaliditeta utvrđena nesposobnost donjih ekstremiteta od 60% ili više procenata, može obilježiti vozilo u kojem se prevozi znakom pristupačnosti, a znakom pristupačnosti može biti obilježeno i vozilo udruženja navedenih lica.

Znak pristupačnosti izdaje organ lokalne uprave nadležan za poslove saobraćaja, koji propisuje način označavanja mjesta za parkiranje, izdavanja i postavljanja znaka pristupačnosti, kao i izgled i sadržaj tog znaka, uz saglasnost organa državne uprave nadležnog za poslove zdravlja i socijalne i dječje zaštite.

Kroz projekat "Otvoreni ideja za Crnu Goru", nakon što je izabrana pobjednička ideja UMHCG: "Informacije za sve/informacije za svakoga" izrađen je web sajt www.infozasve.com koji je dostupan čitačima ekrana i pomoću koje osobe s invaliditetom, na jednom mjestu, mogu da dođu do informacija koje se objavljuju na sajtovima Skupštine, Vlade, ministarstava, UNDP, Delegacije EU u Crnoj Gori...

KULTURA, SPORT I REKREACIJA

Ministarstvo kulture Crne Gore u 2014. godini nastavilo je saradnju sa relevantnim javnim i opštinskim subjektima sa ciljem unapređenja pristupačnosti kao i poboljšanja kulturnih programskih sadržaja namijenjenih osobama sa invaliditetom. Ministarstvo je kao i svake godine, kao segment od javnog interesa u kulturi objavilo tokom 2014.godine konkurs za sufinansiranje projekata i programa od značaja za ostvarivanje javnog interesa u svim oblastima kulturno-umjetničkog stvaralaštva na kojem mogu da učestvuju i lica sa invaliditetom. Projekti kojima se aplicira na predmetnom konkursu vrednuju se prema zakonskim kriterijumima u koje između ostalih spada doprinos afirmaciji stvaralaštva lica sa invaliditetom. Na konkursu je u oblasti Razvoj kulture na sjeveru, između ostalih, podržan likovni projekat autora koji je lice sa invaliditetom.

JU Centar za Kulturu Berane je u 23. oktobra.2014.godine u saradnji sa Savezom slijepih Crne Gore i opštinom Berane organizovao koncert posvećen slijepim i slabovidim osobama.

U JU Centar za kulturu Kolašin je tokom novembra. 2014.godine održano predavanje i sastanak sadjećom sa smetnjama u razvoju. Takođe, u saradnji sa Kolašinskim amaterskim pozorištem troje djece je uključeno u rad pozorišta i glumili su u predstavama Kraljević Marko i Musa Kesedžija i Magareće godine.

U JU Centru za Kulturu Bar održan je 3.decembra. 2014.godine. povodom Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom program u saradnji sa NVO "Adria". Povodom Svjetskog dana mentalnog zdravlja u saradnji sa Caritasom Barske nadbiskupije 9.10.2014.godine u Dvorcu Kralja Nikole, realizovano je prikazivanje filma italijanske produkcije "Sve je moguće". U Dvorcu Kralja Nikole je takođe, 12.04.2014. godine u sardnji sa NVO "Povjerenje" održano predavanje na temu "Njega starih lica", koja su osobe sa invaliditetom.

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru posjetila je u 2014.godini delegacija Udruženja paraplegičara Crne Gore kako bi se upoznali sa prilagodljivošću ove kulturne ustanove pristupu

osobama sa invaliditetom.. Dugi niz godina ovaj Muzej u prizemlju palate Grgurina ima adaptiranu prostoriju za pristup osobama sa invaliditetom gdje na vizuelan način posredstvom TV prezentacije mogu imati uvid u cjelokupnu postavku predmeta izloženih u Muzeju. Prostorija je namijenjena i starijim osobama-posjetiocima i turistima koji nisu u mogućnosti obilaska postavki po spratovima zbog specifičnih karakteristika stare palate.

JU Polimski muzej iz Berana je 9. i 10. oktobra, 2014. godine, u svojim prostorijama organizovao radionicu „primjene Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata u lokalnoj samoupravi“ za potrebe osoba sa invaliditetom. Učešće je uzeo i Polimski muzej tako što su edukaciji prisustovali i dva službenika ovog muzeja.

U 2014 godini su u sklopu KotorArta, odnosno Kotorskog festivala pozorišta za djecu, realizovne sljedeće aktivnosti Gostovanje predstave Alisa - inkluzivni mjuzikl za djecu u izvođenju Udruženje za afirmaciju dječijeg stvaralaštva Svitac (Beograd, Srbija). Predstava je plod dugogodišnjeg terapijsko umjetničkog rada sa djecom i mladima ometenim u razvoju. Predstava je izvedena u Kotoru 07. jula u Kulturnom centru pred 200 gledaoca i imala je odličan izvođački i estetski nivo, kao i izuzetan prijem publike.

U dijelu koji se odnosi na sport u 2014. godini Specijalna Olimpijada realizovala je sledeće aktivnosti:

- Učešće na prvenstvu u Stonom tenisu Mart 29-30
- Učešće na državnom prvenstvu u Atletici SO-April 26
- Evropsku nedelju fudbala -Maj 23-25
- Pripreme i odlazak na Evropske ljetnje igre SO u Antverpenu- Septembar 9 - 24
- Učešće na Nacionalnim igrama u Zelenici- Oktobar 10-12
- Evropsku nedelju kosarke - Novembar 28-30.

Povodom 3. decembra – Međunarodnog dana osoba s invaliditetom, Savez udruženja paraplegičara Crne Gore i Košarkaški klub košarke u kolicima „Paramont“ organizovali su međunarodni sportski spektakl - prijateljsku utakmicu između reprezentacija Crne Gore i Srbije. Utakmica je bila promotivnog karaktera i imala je za cilj da sport osoba s invaliditetom popularizuje u našoj državi i da stavi akcenat na sposobnosti osoba sa tjelesnim invaliditetom. Utakmicu su podržali: Glavni grad Podgorica, Košarkaški savez Crne Gore, Uprava za sport i mlade, kao i svi mediji u Crnoj Gori. Prvi put u Crnoj Gori, utakmica je imala direktan prenos na Drugom programu RTCG.

OSI I CIVILNO DRUŠTVO

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je, u aprilu 2014 godine formiralo Radnu grupu sa zadatkom izrade Nacrta zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, nakon što je na inicijativu NVO lica sa invaliditetom, dogovoreno da ova oblast iz nadležnosti resora Ministarstva rada i socijalnog staranja pređe u nadležnost Ministarstva za ljudska i manjinska prava, kako bi se istakla potreba da se ovom pitanju prilazi iz domena ljudskih prava, a ne socijalne zaštite. Na samom početku rada Radne grupe, članovi Radne grupe su odlučili da urade potpuno novi tekst ovog zakona, s obzirom da bi izmjene i dopune postojećeg zakona prešle više od 50% sadržaja Zakona.

Sačinjeni Nacrt zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom upućen je na mišljenje resornim ministarstvima i drugim državnim institucijama u Crnoj Gori, kao i Evropskoj komisiji, nakon čega će biti poslat na Vladinu proceduru. Nacrtom zakona obuhvaćene su oblasti pristupačnosti, kako objektima i površinama u javnoj upotrebi, tako i informacijama i komunikacijama, posebno

informacijama na internetu i drugim medijima. Zatim, pristupačnost javnom prevozu, javnim i privatnim dobrima i uslugama, jednakost pred zakonom, pred državnim i drugim organima. Nacrtom zakona uređuje se i oblast samostalnog života i života u zajednici, bračnih i porodičnih odnosa, sloboda mišljenja i izražavanja, oblast privatnosti, odnosno povrede privatnosti i miješanja u lični i porodični život i zloupotrebe podataka vezanih za invaliditet. Precizirana je i diskriminacija u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja, te u oblasti, profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja. Obuhvaćena je i oblast zdravstvene zaštite, socijalne i dječje zaštite i adekvatnog životnog standarda, kao i zabrana diskriminacije u oblasti sporta, rekreacije i aktivnosti u slobodno vrijeme.

Usvajanje Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, uvođenjem kaznenih odredbi i drugim navedenim poboljšanjima sadržaja i unijetim novinama, sigurno će predstavljati značajan pomak u uspostavljanju novih standarda u tretiranju i odnosu društva prema licima sa invaliditetom.

Edukacija i promocija antidiskriminatornog ponašanja i prakse, kao sastavni dio Plana implementacije antidiskriminacionog zakonodavstva su kontinuirane aktivnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Planom za 2014. godinu obuhvaćeni su predstavnici svih sudova za prekršaje u Crnoj Gori, budući da su i oni prepoznati u Zakonu o zabrani diskriminacije kao organ koji ima mehanizme neposredne zaštite u slučajevima diskriminacije. Do novembra 2014. godine realizovano je svih pet seminara/radionica IV ciklusa edukacije. Prva radionica četvrtog ciklusa edukacije imala je za temu "Opšti pravni režim zabrane diskriminacije-antidiskriminacioni zakonodavni okvir sa mehanizmima zaštite", koja je održana 7.-8. aprila 2014. godine. Tema treće radionice bila je "Zabrana diskriminacije lica sa invaliditetom" a održana je 23.-24. juna 2014. godine. Poslednja, peta radionica IV ciklusa edukacije, na kojoj su učesnicima dodijeljeni sertifikati, održana je 13.-14. novembra 2014. godine. Tema ove radionice bila je „Zabrana diskriminacije po osnovu zdravstvenog stanja“.

I tokom 2014. godine nastavilo se sa poštovanjem obaveze ministarstava i lokalnih samouprava da se, prilikom priprema politika i pravnih akata koji se odnose na osobe sa invaliditetom, obavezno konsultuje sa organizacijama osoba sa invaliditetom, pa je po tom osnovu veliki broj NVO koji se bave pravima lica sa invaliditetom uzeo učešće u radnim grupama i tijelima, koji kreiraju politike ili izrađuju propise, koje se odnose na njih.

Odlukom o raspodjeli dijela prihoda od igara na sreću izvršena je raspodjela dijela prihoda od igara na sreću za sufinansiranje planova i programa za 2014. godinu, u oblasti Zadovoljenje potreba lica s invaliditetom od ukupno raspoloživih 675.120,00 €, raspoređeno je 670.870,00 €. U ovoj oblasti od ukupno 168 planova i programa kojim su organizacije aplicirale za sredstva koja se raspodjeljuju u ovoj oblasti podržano je 85 planova i programa.

**INFORMACIJA O SPROVOĐENJU AKCIONOG PLANA
STRATEGIJE ZA INTEGRACIJU OSOBA SA INVALIDITETOM U CRNOJ GORI
ZA 2014. GODINU**

Podgorica, februar 2015. godine

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Upravni odbor Fonda za zdravstveno osiguranje je donio Pravilnik o izmjeni Pravilnika o ostvarivanju prava na medicinsko tehnička pomagala ("Sl. list CG", br. 26/14 od 20.6.2014. godine.) kojim je utvrđena Lista medicinsko tehničkih pomagala čime je prestala važnost Liste medicinsko tehničkih pomagala koja je objavljena uz postojeći Pravilnik. Prema novoj Listi nije došlo do proširenja obima prava na medicinsko tehnička pomagala.

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici imaju pravo i dužnost da se stručno usavršavaju radi održavanja i unapređivanja kvaliteta zdravstvene zaštite a zdravstvena ustanova je dužna da im obezbijedi stručno usavršavanje. Zdravstvene ustanove sprovode stalno usavršavanje i stručnu edukaciju zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika, i shodno tome sprovedene su edukacije pedijatar i stručnih saradnika zaposlenih u Centrima za podršku djeci sa posebnim potrebama i to:

- Mentalna higijena razvojnog doba,
- „Portage” –program,
- Funkcionalno učenje,
- Osnove Bobath terapije,
- Rano otkrivanje, dijagnoza i tretman poremećaja psihomotornog razvoja,
- Cerebralno ugroženo dijete i dijete sa Cerebralnom paralizom i srodnim stanjima,
- Obuke u organizaciji Ministarstva obrazovanja u sklopu edukacije Komisija za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama (član tima je trener u oblasti inkluzivnog obrazovanja),
- Obuka za upotrebu i rad na Beringerovom aparatu,
- Rana intervencija djece sa smetnjama vida,
- Prezentovanje rada logopeda u Centru za djecu sa posebnim potrebama – Sabor ljekara,
- Prezentovanje rada psihologa u Centru za djecu sa posebnim potrebama – Sabor ljekara,
- Obuka gestovnog govora,
- Redukacija psihomotorike,
- Preventivni rad sa djecom sa smetnjama u učenju,
- Neurorazvojna rehabilitacija po Bobath-u, PNF tehnicke za djecji uzrast, bebi handling,
- Rana stimulacija, otkrivanje poremećaja vida (slabovidne djece); rad sa djecom sa smetnjama u razvoju,
- Socijalna inkluzija djece sa smetnjama u razvoju,
- Podsticanje senzorne integracije-čulima do uspjeha,

- Inter-sektorska saradnja posvećena djeci sa smetnjama u razvoju,
- Specifični poremećaji školskih vještina (prevencija, detekcija, dijagnostika, tretman),
- Primjena KSAF-a sistema i tehnike pasivnog izdaha u tretmanu mucanja.

U oblasti zdravstvene zaštite djece sa smetnjama u razvoju u regionalnim Centrima za podršku djece sa posebnim potrebama. u 2014. godini ukupan broj zdravstvenih usluga (pedijatra, logopeda, psihologa, fizioterapeuta) bio je: Dom zdravlja Podgorica- 14892, Dom zdravlja Bijelo Polje- 7110, Dom zdravlja Berane - 12261, Dom zdravlja Herceng Novi - 4585, Dom zdravlja Plevlja- 665, Dom zdravlja Rožaje - 474.

Ministarstvo zdravlja je zadužilo Specijalnu bolnicu Risan za izradu Elaborata, od koje je i dobijen odgovor, da se ne vidi opravdanost izgradnje Rehabilitacionog centra za potrebe osoba sa invaliditetom dok funkcioniše Institut Igalo, a ni u drugim uslovima, mimo Centra za rehabilitaciju svih pacijenata. Ukoliko dođe do privatizacije Instituta Igalo pojaviće se problem rehabilitacije crnogorskih osiguranika. S obzirom na lokaciju, postojeću fizikalnu terapiju i činjenicu da je ogromni broj (oko ¼ ukupnog broja korisnika Instituta Igalo), prethodno operisani i liječeni u Specijalnoj bolnici „Vaso Čiković“ Risan, nameće se razmišljanje da je najracionalnije proširiti postojeće i djelimično sačiniti nove kapacitete u okviru ove bolnice, za što postoje uslovi. Racionalizacijom i preraspodjelom postojećih posteljnih kapaciteta, jedan dio bi mogao biti opredjeljen za rehabilitaciju.

Ministarstvo zdravlja u saradnji sa Resursnim centrom u Kotoru je nastavilo sa edukacijom zdravstvenih radnika na svim nivoima zdravstvene zaštite za upotrebu gestovnog govora. U 2014. godini ovu obuku su pohađali zaposleni iz 18 zdravstvenih ustanova (DZ Budva, DZ Cetinje, DZ Bar, DZ Ulcinj, DZ Danilovgrad, DZ Nikšić, DZ Kolašin, DZ Mojkovac, DZ Berana, DZ Bijelo Polje, DZ Andrijevića, DZ Plav, DZ Plevlja, OB Kotor, SB Risan, SB Dobrota - Kotor, OB Bar, OB Nikšić). Edukacija se nastavlja i u 2015. godini

U 2014. godini je otvoreno 25 stomatoloških ambulanti, za čije je otvaranje jedan od uslova i pristupačnost osobama sa invaliditetom, a koji je propisan Pravilnikom. Takođe poslije niza sastanaka predstavnika Fonda za zdravstveno osiguranje, Kliničkog centra Crne Gore i Resursnog centra „1 Jun“ dogovorena je saradnja, tj. da se usluge na sekundarnom nivou pružaju na Stomatološkoj poliklinici KCCG-e, i da će Klinički centar u budućnosti izdvojiti prostor za obavljanje intervencija u opštoj anesteziji. Za sada Fond na predlog konzilijuma Stomatološke poliklinike upućuje osigurana lica na dalje liječenje na VMA i Stomatološki fakultet u Beogradu.

Savez udruženja paraplegičara Crne Gore je u okviru projekta „Pravo osoba s invaliditetom na roditeljstvo“, koji finansira Evropska unija, posredstvom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori sproveo više aktivnosti sa ciljem unapređenja mogućnosti osoba s invaliditetom da se ostvare u roditeljstvu. Sprovedeno je empirijsko istraživanje o pravima osoba s invaliditetom na roditeljstvo s ciljem dobijanja opšte slike o ostvarenosti i iskustvu osoba sa invaliditetom u roditeljskoj ulozi i njihovim potrebama u tom pogledu. Istraživanje je doprinijelo prepoznavanju izazova u oblasti zdravstva na relaciji pružalaca usluga i korisnika usluga: pristupačnost usluga i edukovanost osoblja za rad sa osobama sa invaliditetom u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja, unapređenje zakonske regulative. Ciljne grupe obuhvaćene istraživanjem bile su muškarci sa tjelesnim invaliditetom (75), žene sa tjelesnim invaliditetom (69), osobe bez invaliditeta (80). Rezultati istraživanja su štampani u publikaciji „Osobe s invaliditetom i roditeljstvo“.

NVO „Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama“ iz Podgoriceu 2014god.pružalo je podršku u poludnevnom boravku za 21-no djetе i omladinca sa kombinovanim smetnjama u razvoju,starosti od 1 do 19godina. Projekat je finansiran iz sredstava za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću. U okviru ovog projekta djeca i omladina su dobijala podršku stručnih lica: fizijatra,logopeda, defektologa.

NVO „Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama – Rožaje“ je za 25 djece i mladih sa smetnjama u razvoju obezbijedilo fizioterapeutske usluge. Vršena je i edukacija roditelja te djece pružanju fizioterapeutskih usluga. Aktivnosti su obezbijedene od sredstava dobijenih od strane Komisije Vlade Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i uz pomoć drugih donatora.

NVO „Za budućnost naše djece“ iz Andijevice je za 9 djece sa smetnjama u razvoju obezbjeđivalo fizioterapeutske tretmane i vršilo edukaciju njihovih roditelja. Sredstva za ove aktivnosti su obezbijedena kroz projekat odobren od strane Komisije Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću.

NVO „Korak nade“ Berane je u trajanju od 9 mjeseci za 20 djece sa smetnjama u razvoju obezbjeđivalo fizioterapeutske tretmane i vršilo edukaciju njihovih roditelja. Sredstva za ove aktivnosti su obezbijedena kroz projekat odobren od strane Komisije Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i od strane Komisije Opštine Berane za raspodjelu sredstava NVO.

NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama I smetnjama u razvoju „Zvijezda“ Kolašin je 6 mjeseci pružalo usluge fizioterapije za 13 djece i vršilo je edukaciju roditelja fizioterapeutskim vježbama. Aktivnosti su finansirane sredstvima dodijeljenim od strane Komisije Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i drugih donatora.

NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama Crne Gore „Rastimo zajedno“ iz Danilovgrada je u partnerstvu sa Domom zdravlja iz Danilovgrada u trajanju od 11 mjeseci, za 25 djece i mladih sa smetnjama u razvoju obezbjeđivalo fizioterapeustke vježbe i vršilo edukaciju njihovih roditelja.

NVO "Razvitak" Cetinje je iz sredstva obezbijeđenih preko NVO Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa" Podgorica 4 mjeseca za 10 djece pružalo fizioterapeutske usluge i vršilo edukaciju njihovih roditelja.

NVO "Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju – Podgorica" je 9 mjeseci u 2014. godini kroz angažovanje tri fizioterapeuta i fizioterapeutkinje – maserke (lice sa invaliditetom) za 28 djece i mladih sa smetnjama u razvoju pružalo usluge fizioterapije i masaže. Pružanju usluga su prethodili individualni planovi rada urađeni u saradnji dr fizijatra (višegodišnji stručni konsultant iz Kliničkog centra Crne Gore), fizioterapeuta, fizioterapeuta – masera i roditelja. Vršena je i edukacija roditelja te djece pružanju fizioterapeutskih usluga. Sredstva za ove aktivnosti su obezbijeđene kroz projekat odobren od strane Komisije Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, kroz Program javnog rada odobrenog od strane Zavoda za zapošljavanje – Biro rada Podgorica i kroz projekat odobren od strane Komisije Glavnog grada – Podgorica za raspodjelu sredstava NVO.

NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju "Pružite nam šansu- Crne Gore" iz Podgorice je za 7 mjeseci obezbijedilo pružanje fizioterapeutskih usluga za 25 djece sa smetnjama u razvoju. Vršena je i edukacija roditelja te djece pružanju fizioterapeutskih usluga. Aktivnosti su obezbijeđene od sredstava dobijenih od strane Komisije Vlade Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću.

NVO "Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju Pravo na život - Ulcinj" je 10 mjeseci obezbjeđivao fizioterapeutski rad za 9 djece i vršena je edukacija njihovih roditelja. Sredstva su obezbijeđena kroz Program javnog rada odobren od strane Zavoda za zapošljavanje i kroz projekat odobren od strane Komisije Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću.

NVO "Društvo roditelja djece sa posebnim potrebama" Bar je tokom svih 12 mjeseci 2014. godine obezbjeđivalo fizioterapeutske tretmane za 17 djece sa smetnjama u razvoju i vršilo edukaciju njihovih roditelja. Sredstva za ove aktivnosti su obezbijeđena kroz projekat odobren od strane Komisije Vlade za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i od drugih donatora.

NVO Udruženje roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju "Puževa kućica" Budva je u trajanju od 7 mjeseci obezbijedilo fizioterapeutske usluge za 12 djece iz udruženja. Vršena je i edukacija roditelja te djece pružanju fizioterapeutskih usluga. Aktivnosti su finansirane od sredstava dobijenih od Komisije Opštine Budva za raspodjelu sredstava NVO i NVO Saveza udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa" Podgorica.

NVO "Evropski dom Tivat" je u trajanju od 10 mjeseci za 5 djece iz Udruženja obezbijedilo fizioterapeutske tretmane. Vršena je istovremeno i edukacija fizioterapije roditelja te djece. Aktivnosti su finansirane sredstvima dobijenim od strane više donatora.

SOCIJALNA ZAŠTITA I PENZIJSKO-INVALIDSKO OSIGURANJE

U 2014.godini Vlada je usvojila Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom. Ovim izmjenama predviđeno je da se u cilju bolje kontrole korišćenja prava na povlasticu na putovanje uvede obrazac koji će se koristiti kao dokaz o ostvarenom putovanju. Takođe, Predlogom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o povlastici na putovanje lica sa invaliditetom predloženo je usklađivanje sa odredbama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Službeni list CG“, broj 27/13) i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona kojima su propisane novčane kazne za prekršaje („Službeni list CG“, broj 40/11).

U skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti u 2014. godini donijeti su:

1. Pravilnik o dopuni Pravilnika o bližim uslovima i standardima za obavljanje stručnih poslova u socijalnoj i dječjoj zaštiti („Sl.list CG, broj 19 /14);
2. Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga porodičnog smještaja-hraniteljstva i porodičnog smještaja („Sl.list CG, broj 19 /14);
3. Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja u prihvatilištu-skloništu („Sl.list CG, broj 26 /14);
4. Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje usluga, normativima i minimalnim standardima usluga smještaja djece i mladih u ustanovu i malu kućnu zajednicu („Sl.list CG, broj 43 /14);
5. Pravilnik o bližim uslovima za obrazovanje, sastav i način rada socijalno ljekarske komisije („Sl.list CG, broj 44 /14);
6. Pravilnik o medicinskim indikacijama za ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje, dodatka za njegu i pomoć, ličnu invalidninu i naknadu zarade za rad sa polovinom punog radnog vremena („Sl.list CG, broj 58 /14);
7. Pravilnik o bližim uslovima za pružanje i korišćenje, normativima i minimalnim standardima usluge smještaja odraslih i starih lica („Sl.list CG, broj 58 /14);
8. Pravilnik o službenoj legitimaciji stručnih radnika centra za socijalni rad („Sl.list CG, broj 59 /14).
9. Odluka o usklađivanju visine osnova za ostvarivanje prava na materijalno obezbjeđenje i visine materijalnih davanja iz socijalne i dječje zaštite („Službeni list CG“, broj 32/14)

U skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama donijet je Pravilnik o utvrđivanju liste kategorija korisnika posebnih povoljnosti u korišćenju usluga univerzalnog servisa („Sl.list CG, broj 52 /14).

Ministar rada i socijalnog staranja mr **Predrag Bošković**, predsjednik opštine Bijelo Polje **Aleksandar Žurić** i direktorica Dnevnog centra „Tisa“ **Saida Čikić** su 24.12.2014. godine potpisali Memorandum o osnivanju Male grupne zajednice za djecu sa smetnjama u razvoju, bez roditeljskog staranja u Bijelom Polju. Ova usluga obezbjeđuje njegu i način života koji najviše liči na porodični, tako što mala grupa djece stanuje sa odraslom osobom u ulozu roditelja. Obezbijeđen je prostor za stanovanje (kuća sa dvorištem) sa osnovnim uslovima za fizičku bezbjednost, spavanje, pripremu i čuvanje hrane, održavanje lične higijene, higijene odjeće i prostora,

igru i druge specifične potrebe za grupu od najviše osmoro djece. Lokacija kuće obezbjeđuje sigurnost boravka, dobre komunikacijske veze za hitne intervencije, blizinu zdravstvene ustanove, škole, vrtića, dnevnog centra, javnih igrališta i sl. Uslugu smještaja u Malu grupnu zajednicu finansira Ministarstvo rada i socijalnog staranja u visini iznosa smještaja u ostalim ustanovama socijalne i dječije zaštite, a zarade zaposlenih osnivač tj. Opština Bijelo Polje i Dnevni centar „Tisa“.

U 2014. godini nastavljaju se aktivnosti na širenju mreže dnevnih centara u Crnoj Gori. U Podgorici je u 2014. godini završena izgradnja i opremanje objekta za ove namjene, a u Mojkovcu je otvoren Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju u avgustu 2014. godine. Lokalna Komisja za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama obrađuje zahtjeve, a zaposleni su prošli početnu edukaciju za rad u dnevnim centrima.

I u 2014. godini od sredstava za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, finansiran je značajan broj programa i projekata koje su sprovodile NVO, u cilju pružanja srvisa podrške djeci sa smetnjama u razvoju i odraslim licima sa invaliditetom. Među njima je Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju „Staze“ iz Podgorice, koje je u 2014 godini pružalo podršku u Dnevnom boravku za 25-oro djece sa intelektualnim smetnjama i smetnjama u razvoju iz spektra autizma. Nacionalna asocijacija roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju, je kroz projekat „Podrška porodicama djece sa smetnjama u razvoju asistencijom za pomoć u kući“ obezbijedila 5 asistenata, koji su pružali podršku za pet porodica. NVO „Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama“ iz Podgorice, je u 2014. godini pružalo podršku u poludnevnom boravku za 48-oro djece i omladine sa kombinovanim smetnjama u razvoju. Udruženje roditelja „OAZA“ Bijelo Polje je pružalo usluge kroz projekat „Razvijanje servisa u „OAZI“ koji je podržan iz istog izvora. Nevladino udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju „Zračak Nade“ iz Pljevalja u 2014. godini pružalo je servis podrške za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju u Pljevljimaza tridesetoro djece, kao i NVO „Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama – Rožaje“. NVO „Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju - Plav“ je za rad sa 15 djece angažovalo defektologa i logopeda, a NVO „Za budućnost naše djece“ iz Andrijevice defektologa za rad sa 8 djece. NVO „Korak nade“ iz Berana je angažovalo logopeda, defektologa i vaspitača za rad sa 40 djece, a NVO „Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju – Podgorica“ za individualni rad sa 28 djece. NVO „Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju Mojkovac“, NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama i smetnjama u razvoju „Zvijezda“ iz Kolašina, NVO „Nova nada“ - Žabljak takođe su davali podršku djeci sa smetnjama u razvoju kroz projekte finansirane od strane Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, a značajna sredstva su u ove svrhe izdvojena i iz programa Javnih radova preko Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.

NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“ Podgorica je u 2014. godini kroz projekat podržan od strane Delegacije EU a posredstvom Centra za građansko obrazovanje iz Podgorice i Građanskih inicijativa iz Beograda, realizovao projekat „Uz pravnu podršku do kvalitetnijeg ostvarenja prava djece i mladih sa smetnjama u razvoju“. U okviru projekta održano je 15 radionica u 10 gradova u Crnoj Gori, na kojima je preko 250 roditelja djece i mladih sa smetnjama u razvoju upoznato sa osnovnim pravima i načinom ostavriavanja tih prava iz oblasti socijalne, vaspitno – obrazovne i zdravstvene zaštite. U okviru projekta Savez „Naša inicijativa“ je pripremio publikaciju o pravima djece i mladih sa smetnjama u razvoju.

Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac je sprovedo više seminara i pokrenulo servis personalne asistencije u okviru projekta „Uspostavljanje servisa personalne asistencije i obuka kadrova za personalnog asistenta“, koji je dio šireg projekta „Reforma sistema socijalne i dječje zaštite-unapređenje socijalne inkluzije IPA 2010“, koji sprovodi Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i UNDP-ijem i UNICEF-om, akogi finansira Evropska unija.

U okviru projekta pod nazivom „Obezbeđivanje licima sa invaliditetom usluga socijalne zaštite i usluga zdravstvene zaštite“, kao i nastavkom istog projekta Udruženje paraplegičara Podgorica je kroz program javnih radova i uz podršku Ministarstva rada i socijalnog staranja obezbijedilo servis usluga pomoći u kući za 9 socijalno najugroženijih lica sa invaliditetom, starije životne dobi. Preko pravne kancelarije pružali su i besplatnu pravnu pomoć za 47 članova.

NVO Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje sprovedo je projekat: Personalni asistent - pomoć u kući, osobama koje žive sa multiplom sklerozom, koji je takođe finansiran od Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću i Komisije za raspodjelu sredstava za NVO Opštine Bijelo Polje.

Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore je u pružalo uslugu personalne asistencije za četvoro studenata s invaliditetom. Prije pružanja usluge održan je dvodnevni trening za korisnike i asistente. Pored personalne asistencije UMHCg je pružao uslugu psihološkog savjetovanja za petoro mladih s invaliditetom. Od septembra do decembra je UMHCg sprovedo sveobuhvatno istraživanje i izradilo Studiju o personalnoj asistenciji, koja sadži analizu domaćeg normativnog okvira i usklađenost sa međunarodnim standardima, kao i opis stanja i prikupljanje podataka o sprovedenom servisu na teritoriji Crne Gore u poslednjih pet godina, od strane nevladinih organizacija, koje se bave pravima osoba s invaliditetom. Kao krajnji rezultat Studije, pripremljene su preporuke, koje će biti predate Ministarstvu rada i socijalnog staranja, u cilju definisanja međunarodnih standarda, prilikom izrade podzakonskih akata shodno Zakonu o socijalnoj i dječijoj zaštiti.

Obuka kadra centara za socijalni rad za socijalnu inkluziju i drugih stručnih radnika iz ustanova socijalne i dječje zaštite nastavljene su u 2014. godini. Obuka koja je organizovana 30. i 31. oktobra 2014. godine o metodologiji vođenja slučaja, uključila je 20 učesnika, donosilaca odluka – za predstavnike Ministarstva rada i socijalnog staranja, Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu i Centre za socijalni rad.

Jedna od edukacija u okviru projekta „Reforma sistema socijalne i dječje zaštite: Unapređenje socijalne inkluzije“ organizovana je kao petodnevna obuka o ulozi dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju. Edukacija jebila posvećena metodama individualnog i grupnog rada sa djecom i mladima sa kompleksnim smetnjama u razvoju i načinima usvajanja bazičnih životnih vještina. Svrha edukacije je bila da se obezbijedi bolji kvalitet usluga za djecu sa smetnjama u razvoju, jačanjem profesionalnih kapaciteta stručnih radnika dnevnih centara.

Edukacija kojoj je prisustvovalo 28 učesnika iz 9 dnevnih centra za djecu sa smetnjama u razvoju i dječjeg doma „Mladost“, Bijela, održana je u periodu 03-07. mart 2014 u JU „Lovćen-Bečići“ na Ivanovim koritima,

a obuhvatila je sljedeće teme: specifična uloga/kontekst dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju u okviru sistema socijalne i dječje zaštite; standardi rada dnevnih centara, etički kodeks, sastav tima dnevnog centra, članovi tima, multidisciplinarni pristup; proces donošenja odluka, timski rad; individualni i timski rad sa djecom sa smetnjama, pristup smetnjama u razvoju i razumijevanje istih, kako dolazi do smetnji u razvoju, individualni planovi za rad sa djecom, planiranje, evaluacija, saradnja sa roditeljima; saradnja između dnevnih centara i lokalnih i državnih ustanova/institucija i aktera.

Isto tako organizovana je i trodnevna interaktivna radionica čiji je cilj priprema predstavnika centara za socijalni rad i Ministarstva rada i socijalnog za praktičnu primjenu međunarodnih standard i prenošenja dobre prakse za pripremu podrške djece sa smetnjama u razvoju, koja mijenjaju smještaj. U radu radionice, koja je organizovana u saradnji sa UNICEF-om, učestvovalo je 30 stručnih radnika iz svih centara za socijalni rad.

Kao što je već navedeno, Ministarstvo rada i socijalnog staranja sa UNDP-ijem sprovodi projekat Razvoj kapaciteta za pružanje usluga socijalne i dječje zaštite, sa ciljem da se preventivno unaprijede infrastrukturni kapaciteti javnih ustanova i pružaoa usluga. Posebno je važno naglasiti da je u skladu sa reformom centara za socijalni rad, neophodno stvoriti uslove za direktan i individualan rad sa korisnicima. U novembru 2014. godine počela je realizacija aktivnosti na pružanju podrške partnerima u 6 opština u izradi lokalnih planova za razvoj usluga socijalne i dječje zaštite – Herceg Novi, Kotor, Andrijevica, Rožaje, Danilovgrad i Žabljak. Važno je napomenuti da lokalne skupštine u opštinama Bar, Bijelo Polje, Cetinje, Nikšić, Podgorica, Plužine, Šavnik, Mojkovac, usvojile planove, a da su još 3 plana na javnoj raspravi (Berane, Tivat, Budva).

Na web site-u Ministarstva rada i socijalnog staranja redovno se objavljuju sve informacije od značaja za osobe sa invaliditetom, a na njemu se nalaze i link za disabilityinfo.me, portal namijenjen isključivo licima sa invaliditetom, kao i inkluzija.me, koji se odnosi na usluge socijalne i dječje zaštite u lokalnim zajednicama.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je u saradnji sa TVCG pokrenulo emisiju "Naša briga". Emisija "Naša briga" se u 2014. godini, bavila temama iz oblasti socijalne i dječje zaštite i emitovala jednom mjesečno, a do sada je pored ostalog bilo govora o JU „Komanski most” i o dnevnim centrima u Crnoj Gori.

U cilju preduzimanja programa podizanja svijesti kako bi se mijenjali i suzbijali negativni stavovi društva u odnosu na djecu sa smetnjama u razvoju i lica sa invaliditetom u prethodnoj godini nakon konferenciji „Strateški pregled politika i praksi vezanih za djecu u Crnoj Gori – Izvršni sažetak“, koju je organizovao UNICEF sa nadležnim ministarstvima, konstatovano je da je kao posljedica dugogodišnje kampanje postignut značajan napredak, kada je riječ o stavovima javnosti, ali da je u manjoj mjeri još uvijek prisutna društvena stigma u odnosu na djecu sa smetnjama u razvoju, kao i slučajevi diskriminacije.

U okviru projekata „Taksi za OSI“ podržan od strane fAKTA, Udruženje paraplegičara Podgorica je sprovodilo kampanju pod istim nazivom čij je cilj da se obezbijede uslovi kojim će se taksi prevoz učiniti dostupan licima sa invaliditetom i istovremeno i djeci sa smetnjama u razvoju. Kampanja je realizovana kroz emitovanje spota na svim javnim i privatnim TV emiterima na teritoriji Crne Gore, u trajanju od 6 mjeseci kao i kroz štampu i distribuciju 1000 komada flajera na teritoriji Crne Gore.

U julu 2013. godine je stupio na snagu Zakon o socijalnom stanovanju (Službeni list Crne Gore, br. 35/13), kojim je definisano da su lica koja imaju prioritet pri ostvarivanju prava na socijalno stanovanje: samohrani roditelji, odnosno staratelji, lica sa invaliditetom, lica preko 67 godina života, mladi koji su bili djeca bez roditeljskog staranja, porodice sa djecom sa smetnjama u razvoju, pripadnici Roma i Egipćana (RE populacija), raseljena lica, interno raseljena lica s Kosova koja borave u Crnoj Gori, stranac sa stalnim nastanjenjem ili privremenim boravkom koji je imao priznat status raseljenog lica ili interno raseljenog lica i žrtve nasilja u porodici.

Zakonom o socijalnom stanovanju je propisano donošenje Programa socijalnog stanovanja sa periodom implementacije od tri godine. Programom socijalnog stanovanja 2014-2016. godine (Zaključak Vlade Crne Gore br. 08-1431/3 od 26. juna 2014. godine), su određeni ciljevi razvoja socijalnog stanovanja u skladu sa regionalnim, ukupnim ekonomskim i socijalnim razvojem a razrada i primjena ovih politika uređuje se na lokalnom nivou i konkretizuje kroz donošenje lokalnih programa socijalnog stanovanja od strane jedinica lokalne samouprave. U Programu socijalnog stanovanja je opisana stambena situacija posebnih ciljnih grupa kao i obim postojećeg stambenog deficita po pojedinim ciljnim grupama. Obaveza jedinica lokalne samouprave jeste da donesu lokalne programe socijalnog stanovanja, uz analizu postojećeg stambenog fonda i stambenih potreba, odnosno jedinice lokalne samouprave su te koje treba da prepoznaju potrebe za socijalnim stanovanjem na lokalnom nivou i da definišu prioritete u ostvarivanju prava na socijalno stanovanje.

Lokalni programi, shodno Zakonu o socijalnom stanovanju, treba da sadrže: -lica, odnosno grupe lica na teritoriji jedinice lokalne samouprave kojima će se rješavati pitanje socijalnog stanovanja, obim i uslove odobravanja sredstava privrednim društvima, fizičkim licima i stambenim zadrugama i način vraćanja sredstava, bliža mjerila i kriterijume za utvrđivanje visine zakupnine za korišćenje stambenih objekata. Za sada je samo pet jedinica lokalne samouprave dostavilo lokalne programe socijalnog stanovanja na mišljenje Ministarstvu održivog razvoja i turizma.

Sredstva za obezbjeđivanje prava na socijalno stanovanje planiraju se u Budžetu Crne Gore i budžetima jedinica lokalne samouprave. Nedostatak finansijskih sredstava predstavlja jedan od osnovnih izazova za uspostavljanje održivog sistema socijalnog stanovanja, te je preporuka da se zadovoljenje stambenih potreba ostvaruje uz različite oblike podrške od strane javnog i privatnog sektora (donacijama, kreditnim sredstvima, uspostavljanjem partnerstva javnog, privatnog i neprofitnog sektora u oblasti socijalnog stanovanja) kombinacijom različitih izvora finansiranja, finansijskim olakšicama, organizacionim formama, vlasničkim statusom i režimom korišćenja stambenih jedinica.

Za sada je Zakonom o budžetu Crne Gore za 2015. godinu, predviđena mogućnost da Vlada u 2015. godini potpiše kreditni aranžman u visini do 10 miliona eura za „Projekat rješavanja stambenih potreba građana pod povoljnim uslovima“, sa Bankom Savjeta Evrope za razvoj (CEB). Kao i u prethodnom projektu (1000+ stanova), pravo na učešće će imati svi građani Crne Gore. Kao i u prethodnom periodu, prilikom formulacije osnovnih postulata programskih dokumenata i projekata, isti će se planirati i realizovati u skladu sa zakonskim obavezama – član 4 Zakona o stanovanju, koji definiše prioritete ciljnih grupa.

OBRAZOVANJE

Strategija inkluzivnog obrazovanja 2014-2018 je publikovana (crnogorski i engleski jezik) i podijeljena svim obrazovno-vaspitnim ustanovama, komisijama i sl. Urađeni su Informator inkluzivnog obrazovanja namijenjen djeci, njihovim roditeljima i profesionalcima i Vodič o školskoj inkluzivnoj politici.

Broj djece s rješenjem o usmjeravanju je 1515. Poboljšana je evidencija u MEISu (u ovom trenutku oko 2675. djece), sprovedena su savjetovanja za uprave i stručne službe škola (196) i dostavljeni kriterijumi za unos posebne obrazovne potrebe djece.

Nastavljeno je uključivanje djece u predškolske ustanove pod povlašćenim uslovima. U okviru Konferencije „Kvalitet obrazovanja - važnost ulaganja u predškolsko vaspitanje i obrazovanje“, održane 11. 12. 2014. godine u saradnji s Kancelarijom UNICEF u Crnoj Gor,i poseban akcenat stavljen na povećanje obuhvata djece iz marginalizovanih grupa.

Unaprijeđen je IROP, kojim se sada jasnije definišu i operacionalizuju vještine i temeljni procesi kojima djeca treba da ovladaju u cilju njihovih razvojnih i obrazovnih postignuća. Precizno je ukazano na obaveze unutar škole, sastav, formiranje, opis uloga i zaduženja članova tima. IROP više odgovara potrebama i karakteru svakog pojedinog nivoa obrazovanja. Realizovano je savjetovanje za pripremu i sprovođenje osavremenjenog IROP-a (243 učesnika, novembar).

Finalizovan je obrazac Individualnog tranzicionog plana (ITP). Sadrži definiciju, uloge i zaduženja tima, odgovornosti/zadatke/vremenski okvir za plan podrške. Radnu grupu čine predstavnici Ministarstva prosvjete, Zavod za školstvo, Centar za stručno obrazovanje i predstavnici osnovnih i srednjih škola.

Strategija i praksa inkluzivnog obrazovanja promovisani su na Regionalnoj konferenciji “Odnos politike i prakse u primjeni inkluzivnog obrazovanja u zemljama regiona “ koju su organizovale Nvu „Staze“ i “Djeca Crne Gore” (mart 2014). Učesnici su bili iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, Makedonije, Srbije, Crne Gore, javnog i civilnog sektora.

Sprovodi se Projekat “Regionalna podrška Inkluzivnom obrazovanju” u 7 škola: JU OŠ „Vuk Karadžić“, Podgorica, JU OŠ „Mustafa Pećanin“, Rožaje, JU OŠ „Mileva Lajović Lalatović“, Nikšić, Srednja stručna škola „Sergije Stanić“, Podgorica, Srednja mješovita škola „Ivan Goran Kovačić“, Herceg Novi, Srednja mješovita škola „Bećo Bašić“, Plav, Gimnazije „Tanasije Pejatović“, Pljevlja. Škole su dobile grantove za realizaciju mini projekata. U okviru ovog Projekta Delegacija Crne Gore

učestvovala je na II Godišnjoj Konferenciji pod nazivom "Inkluzivno obrazovanje u praksi" (Zagreb, 28.-29. oktobra 2014). Na događaju EXPO za inkluziju, predstavljeni su sistemski i institucionalni odgovori na potrebe djece, roditelja, nastavnika, profesionalnog i rukovodećeg kadra u školama. Izložene su publikacije¹ i prezentovani udžbenici na audio zapisu - Daisy format.

U redovnim školama sa posebnim odjeljenjima (7) sprovodi se zajednička nastava djece iz ovih odjeljenja pojedinih predmeta sa vršnjacima u redovnim odjeljenjima (najčešće su u pitanju oblasti vještina: likovna kultura, muzička kultura, fizičko vaspitanje i engleski jezik), a u svim ovim školama učenici sa smetnjama u razvoju koji nastavu pohađaju u redovnim odjeljenjima, dobijaju podršku defektologa (oblast crnogorski jezik i matematika).

Pri Zavodu za školstvo realizovane su obuke: Putokaz (test-instrumentarij za prepoznavanje teškoća u procesu ovladavanja vještinama čitanja i pisanja) za 37 nastavnika osnovnih škola; Program: Srednjoškolska inkluzija, 31 učesnik iz srednjih škola. Takođe, realizovan je trening "Djelatnost mobilne službe u resursnom centru" za 29 učesnika iz 16 osnovnih škola u Crnoj Gori, od strane zaposlenih Resursnog centra "Podgorica". Ovaj Resursni centar sproveo je i obuke: "Rana intervencija za djecu sa smetnjama u razvoju vida i smetnjama u tjelesnom razvoju" za učesnike predškolskih ustanova, domova zdravlja i opštinskih komisija za usmjeravanje djece u posebni obrazovni program. Sprovedene su obuke "Korišćenje udžbenika u Daisy formatu" za škole iz Nikšića, Danilovgrada, Bijelog Polja, Pljevalja, Berana, Pljevalja, Podgorice, Kotora, Tivta, Bara, Herceg Novog, savjetnike Zavoda za školstvo, predstavnike udruženja roditelja djece s posebnim potrebama. Realizovana su predavanja u muzičkim školama (Podgorica, Nikšić) na temu: "Muzička notacija na Brajevom pismu i smetnje vida". Pod pokroviteljstvom UNICEF-a vrši se prenos udžbenika na audio zapis. Urađen je prenos čitanki, a promocija je upriličena na Sajmu knjiga u Podgorici. Tom prilikom dobili su specijalnu nagradu Sajma. Takođe, program je prezentovan na Konferenciji u New Delhiju (novembar 2014) posvećenoj asistivnim tehnologijama. Sprovode se obuke u vezi sa korišćenjem Brajevog pisma upravljačkog, nastavnog i stručnog kadra., rentiraju udžbenike na Brajevom pismu, obavljaju stručno-savjetodavni rad. Od strane stručnog kadra u RC 1.jun obavljena su dva seminar na temu autizam za stručni i nastavni kadar (30) podgoričkih osnovnih škola. Pri RC Kotor, pripremljen Priručnik „Znakovni jezik u Crnoj Gori“. Sprovode se obuke i vrši medijska promocija, organizuju tematska predavanja za zaposlene (andragoške vještine - rad sa odraslima, smetnje iz spektra autizma...).

U okviru projekta Indeksom do inkluzivne kulture u obrazovno-vaspitnim ustanovama u Crnoj Gori, obučeno 18 profesionalca: po 3 nadzornika, savjetnika, saradnika institucija koje pružaju podršku procesu obrazovanja i po jedan predstavnik 3 resursna centra i 7 škola s posebnim odjeljenjima za Indeks za Inkluziju (decembar 2014. godine u Podgorici). Formirani su trenerski timovi koji će sprovesti replikacione obuke u ovim ustanovama. U toku Projekta biće dodatno definisani i strukturisani indikatori praćenja i vrednovanja inkluzije, podignut kvalitet usluga u 3 resursna centra i 7 škola sa posebnim odjeljenjima kroz kreiranje razvojnog plana.

Sprovedena su dva seta obuka za komisije: za pedijatre i psihologe (ukupno 24) na temu Podrška deinstitucionalizaciji – servisi podrške za izmještanje djece iz institucija (jun). Druga obuka sa

¹Strategija inkluzivnog obrazovanja, "Priručnik za usmjeravanje dece s posebnim obrazovnim potrebama", "Informativni materijal o procesu usmjeravanja dece s posebnim obrazovnim potrebama za profesionalce i roditelje", "Uputstvo za usmjeravanje dece s posebnim obrazovnim potrebama", Informator inkluzivnog obrazovanja, Priručnik "Inkluzija u stručnom obrazovanju u Crnoj Gori", "Znakovni jezik u Crnoj Gori", "Uputstvo za prilagođavanje eksternih ispita deci s posebnim obrazovnim potrebama za osnovnu i u srednjoj školi", "Priručnik za profesionalce (nastavnike, stručne saradnike, direktore, RE asistente) za sprečavanje napuštanja školovanja", "Priručnik za pripremni vrtić za decu Rome i Egipćane". Izdanja Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva: "Pristup inkluzivnoj praksi u vaspitanju i obrazovanju", "Inkluzivno vaspitanje i obrazovanje u osnovnoj školi", "IROP, Priručnik za vaspitače, nastavnike i profesionalce", "Poteškoće u čitanju i pisanju", Priručnik, "Priručnik za rad sa nadarenim i talentovanim učenicima", Crnogorski kao maternji jezik za sve razrede za koje je pripremljen.

ciljem ujednačenog pristupa u radu i na temu ADHD-om (86 učesnika, decembra 2014. godine). Pripremljen je Informativni materijal o procesu usmjeravanja djece s posebnim obrazovnim potrebama za profesionalce i roditelje i Uputstvo za usmjeravanje djece s posebnim obrazovnim potrebama namijenjeno članovima.

U stručnom obrazovanju završen je drugi ciklus obuka nastavnika u 8 škola kroz Projekat "Inkluzija u stručnom obrazovanju". Tako, sada imamo ukupno 15 stručnih škola obuhvaćenih obukama. Rezultati su promovisani na Završnoj Konferenciji „Podrška inkluziji u stručnom obrazovanju“ (jun 2014). Pripremljen je i distribuiran Priručnik za obuku u inkluzivnom stručnom obrazovanju, kao i pedagoško-didaktički priručnik za nastavnike u stručnom obrazovanju, sa poglavljem o inkluzivnom obrazovanju.

Podrška redovnom sistemu od strane savjetnika Zavoda za školstvo sprovedena u 27 osnovnih škola i vrtića, kroz savjetovanje i obilaske (41). Kroz 4 mobilna tima: Podgorica, Nikšić, regije Primorje i Šever angažovano je 22 člana (defektolozi i jedan broj psihologa), koji su ostvarili 2400 polusatnih aktivnosti u cilju podrške učenicima s posebnim obrazovnim potrebama (obuhvaćeno 173 djece) u 39 obrazovno-vaspitnih ustanova. Broj intervencija pruženih od strane stručnog kadra resursnih centara učenicima sa posebnim potrebama iz redovnih škola je ukupno bio 986 i to kod stručnih profila: logoped, tifolog, somatoped, fizioterapeut, psihomotorni reedukator, oligofrenolog, psiholog, surdolog. Intervencije su individualnog karaktera na osnovu rješenja komisije za usmjeravanje). Obilasci redovnih škola i vrtića odnose se na savjetodavnu i stručnu pomoć nastavnicima, vaspitačima i roditeljima djece sa smetnjama u razvoju, a sprovode se i tretmani djece na ranom uzrastu.

Program asistenti učeniku u nastavi se realizuje kroz Program javnih radova Zavoda za zapošljavanje (uz finansijsko učešće Ministarstva prosvjete: 2 puta po 17.000,00 eura), kako od strane obrazovno-vaspitne ustanove tako i NVO. Angažovano je 107 asistenata od strane NVO: "Staze", "Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama" iz Podgorice, "OAZA" Bijelo Polje, "Zračak Nade" iz Pljevalja, „Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama – Rožaje“, "Korak nade Berane" - Plav, "Zvijezda" iz Kolašina, NVO „Organizacija za rehabilitaciju djece i omladine sa posebnim potrebama“ Žabljak, „Evropski dom Tivat“.

Urađen je i kod Zavoda za školstvo akreditovan program obuke za asistente koji se sprovodi kroz 2 modula.

Svim osnovnim školama podijeljen: "IROP, Priručnik za vaspitače, nastavnike i profesionalce", "Poteškoće u čitanju i pisanju", Priručnik za rad s djecom u procesu opismenjavanja. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva privodi kraju uređivanje Priručnika za rad s djecom s autizmom.

JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju Pljevlja, kod Zavoda za školstvo, akreditovao je program „Edukacija nastavnika i drugih koji mogu biti podrška djeci sa posebnim obrazovnim potrebama za rad u Dnevnim centrima“. U partnerstvusaJU Srednja mješovita škola "Bećo Bašić" Plav, JU Srednja medicinska škola Podgorica akreditovali su program „Edukacija nastavnika u srednjim stručnim školama za rad sa učenicima sa posebnim obrazovnim potrebama“.

Usvojene su izmjene Zakona o visokom obrazovanju i u njemu predviđene odredbe: Organizovanje nastave u skladu sa potrebama i provjere znanja (pristupačnost, asistivne tehnologije i dr.), oslobađanje od plaćanja školarine.

Primjenjuje se princip afirmativne akcije za upis studenata sa invaliditetom na Univerzitet Crne Gori i smještaj u studentske domove (26 studenata po zahtjevu UMHCg). Ukupno u bazi UMHCg ima 79 studenata (18 bruća), a 45 studenta s invaliditetom sa UCG su oslobođena plaćanja školarine, na

Univerzitetu Mediteran 18, dva studenta na nezavisnim fakultetima, a na Univerzitetu Donja Gorica 4 studenta. Za 8 studenata je obezbijeđen kredit a za jednog studenta opštinska stipendija. Za troje studenata s invaliditetom, koji nijesu bili u mogućnosti da izađu u redovnom roku je obezbijeđen dodatni ispitni rok, a ostalim studentima po zahtjevu se omogućava provjera znanja na način koji zatraže (usmeno ili u pisanoj formi). Obezbijeđena je asistivna tehnologija. U okviru projekta: "Podrška i inkluzija studenata s invaliditetom u visokoškolskim institucijama u Crnoj Gori" sprovedeno istraživanje sa ciljem utvrđivanja informisanosti o pravima i podršci. Tokom godine održano niz radionica usmjerenih na nastavak školovanja i podršku koju mogu očekivati od UMHCG-a. Izrađene su smjernice za podršku studentima s invaliditetom, koje su distribuirane univerzitetima i studentima s invaliditetom.

Nastavljena je saradnja s NVO „Punkt“ u kom smislu su podržani za realizaciju projekta „Neko je rek'o EKO“, kao i edicije „Stvarajmo naše bajke“ u okviru koje je producirana priča „Marin“ koja se tematski bavi djecom s autizmom (promovisana na Festivalu dječijeg pozorišta u Kotoru i na DEUSu). Princip je podjednako učešće djece sa i bez smetnji iz podgoričkih škola u ilustraciji bajke/priče.

Savez udruženja paraplegičara Crne Gore objavio je i publikovao „Izveštaj o usklađenosti zakonodavnog i institucionalnog okvira u Crnoj Gori sa UN Konvencijom o pravima lica sa invaliditetom sa preporukama za harmonizaciju“.

PROFESIONALNA REHABILITACIJA I ZAPOSŁJAVANJE

Baza podataka za lica sa invaliditetom je sastavni dio aplikativnog programa evidencije nezaposlenih lica, koja je uspostavljena prije više godina u Zavodu za zapošljavanje Crne Gore, a usklađuje se sa tehnologijom rada, saglasno propisima EU i propisima Crne Gore. Na dan 31.12.2014. godine, na evidenciji Zavoda je evidentirano 2193 lica sa invaliditetom, od kojih je invalida rada -1358, a kategorisanih lica - 578, a od strane komisija za profesionalnu rehabilitaciju donijeti su nalazi i mišljenja o utvrđenom procentu invaliditeta za ukupno 257 lica (50% žena).

U toku je postupak dopune baze podataka, koja se odnosi na rad komisija za profesionalnu rehabilitaciju, koja utvrđuje status lica sa invaliditetom, jer im isti nije prethodno utvrđen od strane nadležnih organa, uključivanje lica sa invaliditetom u odgovarajuće mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije, kao i donošenje rješenja o priznavanju prava utvrđenih Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanje lica sa invaliditetom i dr .

Od maja do novembra Opštinsko udruženje multiple skleroze Bijelo Polje je realizovalo je projekat: "I mi imamo pravo na rad", koji je finansijsku podršku dobio kroz program De facto EQUAL, koji realizuje Fond za aktivno građanstvo-fAKT, posredstvom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori. Cilj i ujedno rezultat projekta je bio da se osobe sa multiple sklerozom prijave na Zavodu za zapošljavanje Crne Gore, kao kategorisana lica, što do sada nije bio slučaj, jer je to način da imaju pristup mjerama profesionalne rehabilitacije i mogućnost ostvarivanja prava po osnovu Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom.

U julu 2014. godine donijet je Pravilnik o postupku i metodologiji za finansiranje grant šema, koji je objavljen u Službenom listu Crne Gore, br.28/14 i kako bi se zaokružio pravni okvir u oblasti profesionalne rehabilitacije i

zapošljavanja lica sa invaliditetom potrebno je donijeti još Pravilnik o sufinansiranju posebnih organizacija za zapošljavanje lica sa invaliditetom (zaštitne radionice, radni centri i zaštitni pogoni).

Savez udruženja paraplegičara Crne Gore je objavio „Izveštaj o usklađenosti zakonodavnog i institucionalnog okvira u Crnoj Gori sa UN Konvencijom o pravima lica sa invaliditetom sa preporukama za harmonizaciju“. Publikacija je nastala u okviru projekta „Uspostavljanje Balkanske nezavisne mreže organizacija osoba sa invaliditetom“, a njeno objavljivanje finansirao je program EIDHR Evropske komisije. Izveštaj je obuhvatio analizu institucionalnog i zakonodavnog okvira u oblasti rada i zapošljavanja, kao i analizu primjene – poštovanja pravnog okvira u toj oblasti.

U cilju realizacije mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom i drugih teže zapošljivih lica, u Zavodu su obrazovane prvostepene (u područnim jedinicama-biroima rada: Podgorica, Nikšić, Pljevlja, Berane, Bijelo Polje, Herceg Novi i Bar), odnosno Drugostepena komisija za profesionalnu rehabilitaciju, na nivou Zavoda, koje su počele sa radom u decembru 2012.godine. U periodu od 01.01.2014 – 31.12.2014. godine, prvostepene komisije su donijele nalaz i mišljenja o utvrđenom procentu invaliditeta za ukupno 301 lica (50% žena) i 146 mišljenja u vezi uključivanja u proces profesionalne rehabilitacije.

Drugostepena komisija za profesionalnu rehabilitaciju, u izvještajnom periodu je razmatrala i u zakonskom roku odlučila po tri žalbe na rješenja o utvrđenom procentu invaliditeta.

Mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije su se sprovodile kod izabranih izvođača MOC »PAMARK« – 33 lica (16 žena) – Podgorica i »ZOPT« DOO Podgorica – 48 lica (25 žena) - Podgorica, Pljevlja i Tivat.

Od ukupnog broja učesnika u mjerama i aktivnostima profesionalne rehabilitacije, 15 lica sa invaliditetom (šest žena), je uključeno radi ostvarivanja prava poslodavca na subvencije za bespovratna sredstva za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada za zapošljavanje lica sa invaliditetom i učešće u finansiranju ličnih troškova asistenta (pomagača u radu) lica sa invaliditetom (14).

U izvještajnom periodu, četiri lica (dvije žene) koja su bila uključena u mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije su zaposlena.

Svim licima sa invaliditetom koji su uključeni u mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije priznato je pravo na novčanu pomoć skladu sa zakonom, na ime troškova za prevoz i ishranu i sa istima su zaključeni ugovori o dodjeli ove pomoći.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore, u saradnji sa drugim socijalnim partnerima, već više godina realizuje javne radove, kao mjeru aktivne politike zapošljavanja, u kojima lica sa invaliditetom i druga teže zapošljiva lica zasnivaju radni odnos na određeno vrijeme, u trajanju od dva mjeseca do godinu dana.

U 2014. godini, u javnom radu »Suveniri kreativne radionice OSI« -Bijelo Polje zaposleno je pet lica sa invaliditetom, na dva mjeseca, kod NVO«Srce«-Mojkovac, sedam lica na dva mjeseca, kod Dnevnog centra »Tisa« Bijelo Polje, četiri lica na sedam mjeseci, kod Udruženja paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac, dva lica na dva mjeseca i kod NVO »Zračak nade« - Pljevlja osam lica na šest mjeseci, za izradu suvenira, čestitki, ukrasa i papirne galanterije.

U javnom radu za izradu suvenira, kod NVO »Inter – Mont« Bar, u toku 2014. godine zaposleno je osam lica, u trajanju od šest mjeseci, a kod Adria-Bar, tri lica na šest mjeseci.

U 2014. godini realizovan je državni javni rad »Neka bude čisto«, u trajanju od pet mjeseci, u kojem je učestvovalo 98 lica sa evidencije Zavoda i lokalni javni radovi, sa 879 učesnika. u kojima prvenstveno učestvuju teže zapošljiva lica, uključujući i lica sa invaliditetom. Radovi se izvode u trajanju od jednog do devet mjeseci, a odnose se na njegu starih lica u stanju socijalne potrebe, pružanje usluga djeci i mladima sa teškoćama u razvoju, podsticanje razvoja ruralnog i primorskog turizma, izradu suvenira, sređivanje bibliotekarske građe, uređenje nacionalnih i gradskih parkova, korita i obala rijeka, uslužni servis zanatskih radova, i dr. Prepoznajući značaj pružanja jednakih mogućnosti licima sa invaliditetom, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, počev od 2009. godine, kroz program javnog rada, pruža tehničku podršku i pomoć ovim licima kako, u obrazovnom procesu, tako i u obavljanju osnovnih životnih funkcija. U ovom periodu, Zavod je opredjeljujući oko 3 mil. eura, obezbjedio navedene usluge za 1.290 lica sa invaliditetom. U saradnji sa programskim partnerima, obrazovnim ustanovama, dnevnim centrima i civilnim sektorom, Zavod je realizovao javni rad »Personalni asistent«, u crnogorskim opštinama, izuzimajući Andrijevicu, Plužine i Šavnik.

U 2014. godini, posredstvom Zavoda obezbjeđena je socijalna podrška za 370 lica sa invaliditetom, angažovanjem 228 asistenata u nastavi i 142 asistenta za pomoć osobama sa invaliditetom u kući, centru ili udruženju, angažovanjem psihologa, defektologa, logopeda, pedagoga, vaspitača, fizijatara, fizioterapeuta i drugih stručnih lica.

U saradnji sa civilnim sektorom-NVO, kao izvođačem programa angažovano je 118 lica iz evidencije Zavoda na poslovima asistenta u nastavi i 101 lice na poslovima asistenta u kući ili udruženju. U saradnji sa javnim ustanovama – školama i dnevnim centrima u Cetinju, Herceg Novom, Ulcinju, Pljevljima, Bijelom Polju i Nikšiću, sproveden je program javnog rada za 151 lice sa invaliditetom.

Za ove namjene, u 2014. god., utrošeno je 617.245,96 €.

U 2014. godini, 28 poslodavca je priznato pravo na subvenciju zarade za zapošljavanje 32 lica sa invaliditetom, na neodređeno vrijeme, a 24 poslodavca za zapošljavanje 37 lica sa invaliditetom, na određeno

vrijeme (ova lica su više puta zasnivala radni odnos na određeno vrijeme u toku tekuće godine ili im je prestao radni odnos).

Pet poslodavaca, koji ostvaruju pravo na subvenciju zarade, ostvarilo je pravo i na subvencije: dodjelu bespovratnih sredstva za prilagođavanje radnog mjesta i uslova rada za 6 zaposlenih lica, kao i na subvenciju - dodjelu sredstava na ime ličnih troškova asistenta (pomagača u radu), za pet zaposlenih lica sa invaliditetom.

Na dan 31.12.2014. godine, 71 poslodavac ostvaruje pravo na subvenciju zarade za 89 zaposlenih lica sa invaliditetom (43 žene), od kojih je 61 lice zaposleno na neodređeno vrijeme.

Za realizaciju mjera i aktivnosti profesionalne rehabilitacije za lica sa invaliditetom i programa aktivne politike zapošljavanja u kojima učestvuju ta lica, dodjelu subvencija poslodavcima, novčanih pomoći polaznicima programa i naknada članovima komisija za profesionalnu rehabilitaciju, koriste se sredstva Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom, koji je ustanovljen kao organizaciona jedinica u okviru Zavoda i za te namjene, u 2014.oj godini je utrošeno 465.791,91 € od predviđenih 2.mil. €. Zakonom o Budžetu Crne Gore za 2014. godinu, po prvi put je utvrđen Fond, kao posebni program u Budžetu Crne Gore – Budžet Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.

Donošenjem Pravilnika o postupku i metodologiji za finansiranje grant šema, u julu 2014. godine, stvorili su se uslovi za veće korišćenje sredstava Fonda i uključivanje organizacija lica sa invaliditetom, poslodavaca i drugih zainteresovanih pravnih i fizičkih lica za realizaciju projekata koji su u funkciji unapređenja profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja lica sa invaliditetom.

Nakon sprovođenja određenih aktivnosti (priprema odgovarajućih dokumenata: Uputstva za podnosioca predloga projekta i Operativnog priručnika o načinu sprovođenja, proceduri, praćenju i izvještavanju o sprovedenim aktivnostima projekta, formiranja Komisije za ocjenu predloga projekata, koju čine predstavnici tri ministarstva, Unije poslodavaca, reprezentativnih organizacija sindikata, Zavoda i nevladinih organizacija, koje se bave unapređenjem položaja lica sa invaliditetom, a koji su izabrani na osnovu javnog poziva, u skladu sa Uputstvom o postupku izbora predstavnika nevladinih organizacija za članove radnog tijela Zavoda), 10. novembra 2014. godineraspisan je javni poziv pravnim i fizičkim licima za podnošenje predloga projekata profesionalne rehabilitacije, aktivne politike zapošljavanja i zapošljavanja lica sa invaliditetom, u iznosu od 1.000.000,00 €. Postupak po ovom javnom pozivu je u toku.

PRISTUPAČNOST

Vlada Crne Gore je 2013.godine usvojila Akcioni plan prilagođavanja 13 prioritetnih objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom za 2014.godinu. Od ukupno 13 objekata - sedam je u Podgorici, tri u Nikšiću, dva u Beranama i jedan u Pljevljima. Kapitalnim budžetom Crne Gore za 2014.godinu opredijeljena su sredstva u iznosu od 400.000€ za realizaciju Akcionog plana, od čega je 131.000€ za izradu tehničke dokumentacije a 269.000€ za izgradnju elemenata pristupačnosti.

Za realizaciju sredstava zadužena je Direkcija javnih radova. Ministarstvo održivog razvoja i turizma dostavilo je Direkciji javnih radova urbanističko-tehničke uslove sa kompletnim podacima za svih 13 objekata 08.04.2014.godine. Tendere za izradu tehničke dokumentacije (br. 60, 61, i 62) Direkcija je raspisala 30. aprila 2014. godine. Otvaranje ponuda bilo je 30. maj 2014.godine.

Nakon isteka roka za vrednovanje prispjelih ponuda, Ugovori za izradu glavnog projekta za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi licima smanjene pokretljivosti potpisani su 31. jula 2014.godine.

Izrada projektne dokumentacije za svih 13 objekata iz Akcionog plana je završena i u toku je revizija istih.

Direkcija javnih radova raspisala je javno nadmetanje (22.12.2014.godine raspisala javna nadmetanja za izvođenje radova na objektima Centar za Socijalni rad i Poresku upravu u Podgorici dok je za objekat Ekonomskog fakulteta javno nadmetanje raspisano 30.12.2014.godine) za izvođenje radova na prilagođavanju sljedećih objekata:

- Centar za socijalni rad;
- Poreska uprava;
- I faza radova za Ekonomski fakultet.

Na realizaciji predmetnih aktivnosti, u 2014.godini ukupno je utroseno 71.062,20 € za izradu projektne dokumentacije i reviziju iste.

Kapitalnim budžetom za 2015.godinu obezbijedena su sredstva u iznosu od 450 000 € za nastavak realizacije predmetnih aktivnosti.

U cilju otklanjanja arhitektonskih barijera na plažama, u okviru budžeta za investicije 2014 godine, oprijedjeljena su sredstva u iznosu od 40.000€. Za njihovu realizaciju zaduženo je JP Morsko dobro.

Vrijednost ugovorenih radova iznosi 46.733,68 € sa PDV-om. Ugovoreni radovi podrazumijevaju nabavku, izradu, postavljanje i na kraju sezone uklanjanje, odnosno demontažu rampi za silazak u vodu i platoa za sunčanje.

Spisak lokacija na kojima su postavljene rampi za silaz u more i platoi za sunčanje za lica sa invaliditetom:

1. Igalo na plaži ispod Titove vile
2. Kotor -Žuta plaža
3. Tivat-ponta Seljanovo
4. Budva -Slovenska plaža
5. Budva-Bečići
6. Buljarice
7. Bar - plaža Topolice kod marine
8. Ulcinj - Mala plaža kod Mandrača

U oktobru 2013.godine, u saradnji Ministarstva održivog razvoja i turizma i Zajednice opština u Crnoj Gori, a uz podršku misije Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) u Crnoj Gori, izrađen je model Odluke o postavljanju, odnosno građenju pristupnih rampi i liftova i drugih objekata za pristup i kretanje lica sa invaliditetom, koja proizilazi iz Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata. Na osnovu tog modela, 18 opština je usvojilo ove odluke i na ovaj način data je mogućnost da se u njihovim opštinama, za pristupne rampe, liftove i slične objekte, izdaju odobrenja za njihovo postavljanje, odnosno građenje. Njihovim usvajanjem značajno je ubrzana administrativna procedura za postavljanje i građenje rampi i liftova za pristup lica sa invaliditetom.

PRESJEK MODELA PO OPŠTINAMA		
1	PODGORICA	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 11/2014 od 08.04.2014. god.
2	CETINJE	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 12/2014 od 11.04.2014. god.
3	ANDRIJEVICA	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 20/2014 od 09.07.2014. god.
4	BAR	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 05/2014 od 14. 02.2014.god.
5	BERANE	√ " Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 28/2014 od 09.10.2014. god.
6	BIJELO POLJE	√ Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 15/2014 od 16.05.2014. god.
7	BUDVA	√ Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 15/2014 od 16.05.2014. god.
8	KOTOR	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 3/2014 od 28.01.2014. god.
9	MOJKOVAC	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 13/2014 od 17.04.2014. god.
10	NIKŠIĆ	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 01/2014 od 14.01.2014. god.
11	PLAV	√ „Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 02/2015 od 16.01.2015.god
12	PLJEVLJA	√ "Službeni list Crne Gore - opštinski propisi", broj 07/2014 od 12. 03. 2014.god
13	PLUŽINE	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 02/2014 od 20.01.2014. god.
14	ROŽAJE	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 31/2014 od 11.11.2014. god.
15	TIVAT	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 02/2014 od 20.01.2014. god.
16	ŠAVNIK	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 11/2014 od 08.04.2014. god.
17	ŽABLJAK	√ "Službeni list Crne Gore- Opštinski propisi", broj 07/2014 od 12. 03. 2014.god.
18	PETNJICA	√ "Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi", broj 02/2015 od 16.01.2015.god.

UMHCG je uputilo inicijativu Centru bezbjednosti Podgorica za uklanjanje barijera uz fotografije koje su locirane na Bulevaru Sv. Petra Cetinjskog. U toku septembra i početkom oktobra su barijere i ukonjenje u saradnji CB Podgorica i D.O.O.„Puteva”.

UMHCG je sa Direkcijom javnih radova i upravom studentskih domova imao nekoliko sastanaka na kojima su date direktne smjernice prilikom rekonstrukcije studentskih domova i dodatnog prilagođavanja novog studentskog doma, kao i prilikom izrade tehničke dokumentacije za sportsku dvoranu. Najveći broj sugestija je i prihvaćen

Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac je 11 pješačkih prelaza u Bijelom Polju prilagodilo nesmetanom kretanju osoba s invaliditetom i osoba s otežanim kretanjem obaranjem ivičnjaka i ugradnjom planskih rampi na svim značajnijim raskrsnicama u opštini. Ova aktivnost je dio projekta „Okruženje koje ne ograničava osobe s invaliditetom“ koji je finasijski podržala Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću.

Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog grada Podgorice, aprila 2014. usvojio je Akcioni plan za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu Glavnog grada Podgorica, za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom za 2014-2015. godinu. Ovim akcionim planom su utvrđena 22 objekta u vlasništvu Glavnog Grada za prioritarno prilagođavanje u periodu 2014-2015. Ukupna vrijednost za realizovanje predviđene investicije je 1.177.038,89 €.

Glavni Grad Podgorica je završio izradu projektne dokumentacije za prilagođavanje objekta u kojem se nalazi Sekretarijat za socijalno staranje Glavnog Grada potrebama pristupa kretanja i boravka lica sa invaliditetom.

U 2014. godini nastavilo se informisanje putem seminara i kampanja o standardima pristupačnosti u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje licima smanjene pokretljivosti. Održan je okrugli stona temu „uloga arhitekata u poštovanju propisa iz oblasti pristupačnosti objekata visokogradnje za lica sa invaliditetom i lica smanjene pokretljivosti“ 09.07.2014. godine. Na okruglom stolu učestvovali su predstavnici NVO Udruženja paraplegičara Podgorice, Inženjerske komore Crne Gore – Strukovne komore arhitekata i Ministarstva održivog razvoja i turizma.

Problematika osoba sa invaliditetom prvi put tretirana kroz Zakonu izgradnji objekata od 2000 godine, gdje je propisano da novi objekti u javnoj upotrebi moraju biti pristupačni osobama sa invaliditetom. Zakon o uređenju i izgradnji objekata iz 2008. godine, je kroz niz zakonskih normi u dijelu koji se odnosi na projektovanje tehničke dokumentacije, reviziju iste, izdavanje građevinskih dozvola, izvođenje radova, stručnog nadzora i izdavanje upotrebnih dozvola, tretirao problematiku osoba sa invaliditetom. Izmjenama i dopunama Zakona 2013. predviđeno je da se pristupne rampe, liftovi, i slični objekti kojima bi se obezbijedila pristupačnost, smatrati pomoćnim objektima i na taj način pojednostaviće se procedura za pribavljanje potrebne dokumentacije. Ministarstvo je donijelo Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom i propisalo obavezu lokalnim upravama da donesu Odluku o postavljanju ,odnosno građenju i uklanjanju pristupnih rampi, liftova i sličnih objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom.

Arhitekta su istakle da Komora već radi na podizanju svijesti javnog mnjenja, putem objavljivanja tekstova o ovom problemu u svom časopisu Pogled. Takođe je istaknuto da u okviru Komore postoje tijela u vidu tužioca i nadležnog suda, za praćenje poštovanja, zakonskih propisa i pravila struke i, u slučaju nepoštovanja ovih odredbi, da postoji mogućnost uvođenja sankcija članovima Komore kroz oduzimanje licenci.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma zajedno sa predstavnicima OEBS-a i Zajednice opština Crne Gore, UMHCG i Udruženja Paraplegičari Podgorice, održalo je niz radionica na temu „Primjena Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata u lokalnoj samoupravi“ sa posebnim akcentom na pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi.

Radionice su održane u:

1. Beranama 09-10.oktobar 2014 (Opštine Berane, Plav, Andrijevica i Gusinje)
2. Mojkovcu 24-25.oktobar 2014 (Opštine Mojkovac, Bijelo Polje, Kolašin Rožaje i Petnjica)
3. Žablaku 06- 07.novembar 2014 (Opštine Žabljak, Nikšić, Pljevlja, Plužine i Šavnik)
4. Tivtu 13- 14.novembar 2014 (Opštine Tivat, Kotor i Herceg Novi)
5. Podgorici 19. 20.novembar 2014 (Opštine Podgorica, Cetinje i Danilovgrad)
6. Budvi 04- 05.decembar 2014 (Opštine Budva, Bar i Ulcinj)

Učesnici radionica bili su: starješine organa lokalne uprave nadležnog za poslove uređenja prostora i izgradnje objekata, rukovodioci javnih preduzeća i javnih ustanova čiji je osnivač opština, kao i predstavnici nevladinih organizacija koja se bave pitanjima lica sa invaliditetom.

Predstavnica UMHCG je u toku 2014. godine napisala 3 teksta za časopis "Pogled" kojeg objavljuje Inženjerska komora Crne Gore, sa ciljem edukacije i informisanja o problemu nepristupačnosti (arhitektonske, informacija i komunikacija, kao i usluga). Svi tekstovi su osim u časopisu Pogled objavljeni i na portalu Disabilityinfo.

UMHCG je u saradnji sa Centrom za demokratsku tranziciju u martu mjesecu pokrenuo kampanju „Ovo su naša mjesta!“ koja ima za cilj podizanje svijesti društva o poslasticama nepropisnog parkiranja, posebno onih vidova koji se odnose na parkiranje vozila bez oznake, na mjestima predviđenim za osobe s invaliditetom, kao i nepropisno parkiranje vozila na spuštenim ivičnjacima i trotoarima, odnosno pješačkim zonama. U okviru ove kampanje podijeljeno je 600 lifleta i održana je simulacija kretanja pomoću kolica i bijelog štapa koja je podrazumijevala da učesnici koriste invalidska kolica ili bijeli štap tokom kratke šetnje oko Rimskog trga i na taj način nailaze na prepreke sa kojima se osobe s invaliditetom svakodnevno susreću usljed nedostatka spuštenih ivičnjaka, zbog nepropisno parkiranih automobila i postavljenih predmeta. U simulaciji su učestvovali poslanici u Skupštini Crne Gore, Ministar rada i socijalnog staranja Predrag Bošković, pomoćnice Ministra za ljudska i manjinska prava i Ministra prosvjete Blanka Radošević-Marović i Mubera Kurpejović, predstavnici Ministarstva održivog razvoja i turizma Tatjana Vujošević, Ivan Nedović i Jelena Raičević, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Šučko Baković, predstavnica Glavnog grada Vesna Janković, Rastislav Vrbenski (UNDP), Barbara Rotovnik (DEU), Ana Zec (Unicef), Srdan Kosović (Vijesti). Rudo Montenegro je podržao ovu akciju tako što je iznajmio 5 mehaničkih kolica.²

²<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.648491491852641.1073741831.103487593019703&type=3>

Udruženje paraplegičara Cetinje (UP Cetinje) štampalo je i objavilo Informator o (ne)prilagođenim objektima u Prijestonici Cetinje. Informator je štampan u 200 primjeraka, obuhvaćena je većina javnih institucija od posebnog društvenog značaja, objekti za stanovanje, javne površine. Informator pruža jasan prikaz prilagođenosti javnih objekata i javnih površina, takođe može poslužiti i za monitoring primjene Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata u Prijestonici Cetinje. Naime, članom 165. preciziran je rok za prilagođavanje objekata od 5 godina. Informator objašnjava stepen prilagođenosti objekata za pristup, kretanje i boravak lica s invaliditetom.

UP Cetinje i Udruženje lica sa tjelesnim invaliditetom Crne Gore održali su na Cetinju okrugli sto „Pristupačnost fizičke sredine za lica s invaliditetom“. Ova aktivnost je dio projekta „Moje pravo – pravo na slobodno kretanje“, koji je dio šireg programa „Ubrzajmo ljudska prava“. Projekat je finansiran od strane Evropske unije, posredstvom Centra za građansko obrazovanje i Građanske inicijative, čiji je cilj unapređenje zakonske regulative u cilju poboljšanja fizičke pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica s invaliditetom. Okruglom stolu su prisustvovali predstavnici civilnog i javnog sektora, kao i predstavnici medija. Dat je pregled realizacije projekta i njegovih dostignuća. Predstavljen je Informator o (ne)prilagođenim objektima u Prijestonici i pokrenuta je inicijativa za donošenje Odluke o izradi Akcionog plana za prilagođavanje prioriternih objekata u javnoj upotrebi za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica s invaliditetom u Prijestonici Cetinje.

U okviru projekta „Znanjem do cilja“ finansiranim od strane Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, Udruženje paraplegičara Podgorica je pokrenulo inicijativu za prilagođavanje nacionalnih parkova na teritoriji Crne Gore potrebama lica sa invaliditetom i obezbjeđivanju uslova kojim će se nacionalni parkovi učiniti dostupnim licima sa invaliditetom. Kao rezultat navedene aktivnosti UO Nacionalnih parkova Crne Gore donio je odluku da lica sa invaliditetom budu oslobođena plaćanja ulaznica u svim nacionalnim parkovima u Crnoj Gori kao i da su oslobođeni plaćanja naknade prilikom ulaska u Centre za posjetioce.

U toku 2014. godine Ministarstvo unutrašnjih poslova je u kontinuitetu produžilo da pruža usluge strankama - da im na njihov zahtjev dostavlja na kućnu adresu: izvode iz matičnog registra rođenih, uvjerenja iz registra državljana, uvjerenja o prebivalištu, na elektronski podržan način, u kratkim rokovima. Za osobe sa invaliditetom i ostale, koje nijesu u mogućnosti da lično podnesu zahtjeve za izdavanje ličnih isprava (lična karta i pasoš) i prime iste, nastavljena je realizacija upotrebe mobilne stanice za uzimanje biometrijskih i drugih podataka na adresi podnosioca zahtjeva, obuhvatajući i davanje punomoćja licu koje će preduzeti službene radnje u ime podnosioca zahtjeva. U izvještajnom periodu veći broj lica je ostvarilo prava po ovom osnovu.

Ministarstvo unutrašnjih poslova u okviru svojih mogućnosti, kontinuirano radi na uklanjanju fizičkih barijera za nesmetan pristup lica sa invaliditetom i lica smanjene pokretljivosti u javnim objektima kojima ono upravlja. Zbog smanjenih finansijskih sredstava koja su opredijeljena za izvođenje radova na objektima MUP- a, kao i dužih postupaka zakonskih procedura prilikom ugovaranja radova, u protekloj godini realizovan je samo jedan dio planiranih aktivnosti. Realizovane aktivnosti su :

1. Započeta izgradnja pristupne rampe pri objektu Područne jedinice za upravne unutrašnje poslove Podgorica (radovi su u toku),
2. Urađen je projekat za novu pristupnu rampu u Centru bezbjednosti Nikšić.

U ovoj godini planirano je završavanje započetih radova kao i postavljanje elemenata za savladavanje visinskih razlika u područnim jedinicama Ministarstva unutrašnjih poslova u kojima to nije urađeno, kako bi se stvorilo pristupačno okruženje za sve i pod jednakim uslovima, a sve u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivost.

Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima (Službeni list CG, br. 33/12 i 58/14), izmjenama i dopunama, koji je stupio na snagu 29.12.2014. godine, a primjenjuje se od 07.01.2015. godine, propisano je da je opština dužna da obezbijedi mjesta za parkiranje vozila obilježenih znakom pristupačnosti, bez naknade, a broj mjesta za parkiranje ovih vozila utvrđuje skupština opštine.

Radi lakšeg pristupa parkingu, plažama i drugim objektima i nacionalnim parkovima, lice sa 80% ili više procenata tjelesnog oštećenja ili tjelesnog invaliditeta, odnosno lice kod kojeg je usljed tjelesnog oštećenja ili tjelesnog invaliditeta utvrđena nesposobnost donjih ekstremiteta od 60% ili više procenata, može obilježiti vozilo u kojem se prevozi znakom pristupačnosti, a znakom pristupačnosti može biti obilježeno i vozilo udruženja navedenih lica.

Znak pristupačnosti izdaje organ lokalne uprave nadležan za poslove saobraćaja, koji propisuje način označavanja mjesta za parkiranje, izdavanja i postavljanja znaka pristupačnosti, kao i izgled i sadržaj tog znaka, uz saglasnost organa državne uprave nadležnog za poslove zdravlja i socijalne i dječje zaštite.

Vozač vozila označenog znakom pristupačnosti, može da se zaustavi i na mjestu na kojem je to zabranjeno, ako time ne ugrožava druge učesnike u saobraćaju.

Tokom 2014. Udruženje paraplegičara Podgorica je realizovalo projekat pod nazivom „Google mapa pretraživač pristupačnosti za lica sa invaliditetom” čiji je cilj informisanje građana o pristupačnim objektima u javnoj upotrebi i javnim površinama na teritoriji Glavnog grada putem informisanja preko sajta Udruženja paraplegičara Podgorica.

Kroz projekat "Otvoreni ideje za Crnu Goru", nakon što je izabrana pobjednička ideja UMHCG: "Informacije za sve/informacije za svakoga" izrađen je web sajt www.infozasve.com koji je dostupan čitačima ekrana i pomoću koje osobe s invaliditetom, na jednom mjestu, mogu da dođu do informacija koje se objavljuju na sajtovima Skupštine, Vlade, ministarstava, UNDP, Delegacije EU u Crnoj Gori...

U toku 2014. organizovane su prezentacije portala u Kotoru, Herceg Novom, Nikšiću i Podgorici, a na prezentacijama su osim lokalnih organizacija osoba s invaliditetom i udruženja roditelja prisustvovali i zaposleni u Resursnim centrima (Kotor, Podgorica) i Dnevnim centrima (Nikšić), zaposleni u lokalnoj samoupravi (Herceg Novi), kao i predstavnici lokalnih medija. Izvještaji sa svih prezentacija su dostupni na portalu. Posjećenost portala raste iz mjeseca u mjesec. Pojedini portali i drugi mediji iz Crne Gore i regiona (BiH, Hrvatska, Srbija) preuzimaju tekstove sa portala.

KULTURA, SPORT I REKREACIJA

Ministarstvo kulture Crne Gore u 2014. godini nastavilo je saradnju sa relevantnim javnim i opštinskim subjektima sa ciljem unapređenja pristupačnosti kao i poboljšanja kulturnih programskih sadržaja namijenjenih osobama sa invaliditetom. Ministarstvo je kao i svake godine, kao segment od javnog interesa u kulturi objavilo tokom 2014.godine konkurs za sufinansiranje projekata i programa od značaja za ostvarivanje javnog interesa u svim oblastima kulturno-umjetničkog stvaralaštva na kojem mogu da učestvuju i lica sa invaliditetom. Projekti kojima se aplicira na predmetnom konkursu vrednuju se prema zakonskim kriterijumima u koje između ostalih spada doprinos afirmaciji stvaralaštva lica sa invaliditetom. Na konkursu je u oblasti Razvoj kulture na sjeveru, između ostalih, podržan likovni projekat autora koji je lice sa invaliditetom.

Ministarstvo kulture u okviru kapitalnog budžeta u saradnji sa Direkcijom javnih radova i Institucijama kulture bavi se javnim radovima u kulturi koji podrazumijevaju izgradnju, dogradnju i rekonstrukciju objekata kulture. U okviru i mimo kapitalnog budžeta Ministarstvo kulture i institucije u njegovoj nadležnosti kroz javne radove u kulturi vrše i prilagođavanje objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom, izradom projektne dokumentacije koja je u obavezi da ispoštuje zakonsku regulativu u odnosu na prilagođenost objekata licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom i izvođenjem radova prema projektnoj dokumentaciji. Shodno navedenom:

JU Centar za kulturu Berane obezbijedila je projektну dokumentaciju za rekonstrukciju i dogradnju objekta kojom su predviđene pristupne rampe, toaleti i mjesta u sali za lica sa invaliditetom.

U toku je izrada projektne dokumentacije za zgradu Bivšeg ruskog poslanstva na Cetinju, kojom su takođe predviđeni lift, toaleti i pristupne rampe.

Na objektu u kojem će biti smješteni Muzički centar, Crnogorska kinoteka i svečana sala Državnog protokola izvode se radovi kojima su obuhvaćene pristupne rampe, toaleti, liftovi i sjedišta čime je omogućen pristup licima sa invaliditetom svim sadržajima i salama.

Na kulturnom dobru Rimska vila sa mozaicima u Risnu postavljene su pristupne rampe koje omogućavaju pristup kulturnom dobru osobama sa invaliditetom.

Na objektu Doma kulture u Pljevljima izvode se radovi na rekonstrukciji i opremanju čiji završetak je planiran za 2015. godinu. Predmetnim radovima obuhvaćene su pristupne rampe, liftovi, toaleti za lica sa invaliditetom i obezbijeđen pristup programskim sadržajima.

Na objektu Bioskopa 18. Septembar u Nikšiću u toku su završni radovi i stavljanje objekta u funkciju. Radovima je obezbijeđen pristup lica sa invaliditetom programskim sadržajima objekta.

Nacionalna biblioteka Crne Gore "Đurđe Crnojević" i tokom 2014.godine je, posredstvom projekta Javni rad, u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, angažovala četiri osobe od kojih je jedno lice sa oštećenjem sluha i govora na period od 6 mjeseci za dio Reorganizacija osnovnog fonda knjiga i periodike, sa tendencijom da se obezbijede uslovi stalnog radnog angažmana.

JU Centar za Kulturu Berane je u 23. oktobra.2014.godine u saradnji sa Savezom slijepih Crne Gore i opštinom Berane organizovao koncert posvećen slijepim i slabovidim osobama.

U JU Centar za kulturu Kolašin je tokom novembra. 2014.godine održano predavanje i sastanak sadjecom sa smetnjama u razvoju.Takođe, u saradnji sa Kolašinskim amaterskim pozorištem troje djece je uključeno u rad pozorišta i glumili su u predstavama Kraljević Marko i Musa Kesedžija i Magareće godine.

U JU Centru za Kulturu Bar održan je 3.decembra. 2014.godine. povodom Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom program u saradnji sa NVO "Adria". Povodom Svjetskog dana mentalnog zdravlja u saradnji sa Caritasom Barske nadbiskupije 9.10.2014.godine u Dvorcu Kralja Nikole, realizovano je prikazivanje filma italijanske produkcije "Sve je moguće". U Dvorcu Kralja Nikole je takođe, 12.04.2014.godine u sardnji sa NVO "Povjerenje" održano predavanje na temu "Njega starih lica", koja su osobe sa invaliditetom.

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru posjetila je u 2014.godini delegacija Udruženja paraplegičara Crne Gore kako bi se upoznali sa prilagodljivošću ove kulturne ustanove pristupu osobama sa invaliditetom.. Dugi niz godina ovaj Muzej u prizemlju palate Grgurina ima adaptiranu prostoriju za pristup osobama sa invaliditetom gdje na vizuelan način posredstvom TV prezentacije mogu imati uvid u cjelokupnu postavku predmeta izloženih u Muzeju. Prostorija je namijenjena i starijim osobama-posjetiocima i turistima koji nisu u mogućnosti obilaska postavki po spratovima zbog specifičnih karakteristika stare palate.

JU Polimski muzej iz Berana je 9. i 10. oktobra, 2014. godine, u svojim prostorijama organizovao radionicu „primjene Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata u lokalnoj samoupravi“ za potrebe osoba sa invaliditetom. Učešće je uzeo i Polimski muzej tako što su edukaciji prisustovali i dva službenika ovog muzeja.

U 2014 godini su u sklopu KotorArta, odnosno Kotorskog festivala pozorišta za djecu, realizovne sljedeće aktivnosti Gostovanje predstave Alisa - inkluzivni mjuzikl za djecu u izvođenju Udruženje za afirmaciju dječijeg stvaralaštva Svitač (Beograd, Srbija). Predstava je plod dugogodišnjeg terapeutsko umjetničkog rada sa djecom i mladima ometenim u razvoju. Predstava je izvedena u Kotoru 07. jula u Kulturnom centru pred 200 gledaoca i imala je odličan izvođački i estetski nivo, kao i izuzetan prijem publike.

U sklopu edukativnih programa Kotorskog festivala pozorišta za djecu nastavljeno je sa inkluzijom djece i mladih ometenih u razvoju u radionice. Posebno se ovo odnosi na dramske-glumačke radionice koje se održavaju preko cijele godine dva puta nedjeljno.

Petar Pejaković je učestvovao na internacionalnom simpozijumu koji je održan u novembru u Novom Sadu, a bio je posvećen inkluziji osoba sa invaliditetom u umjetničke projekte. Inicirani su i neki konkretni projekti za Crnu Goru.

U okviru Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara u 2014. godini uz finansijsku podršku Ministarstva kulture podržan je projekat izdavanja časopisa "Glas" namijenjenog slabovidim osobama. Izlazi jednom mjesečno u MP3 i DAISY formatu

U okviru međunarodnog programa "Ana Lind" koji implementira Ministarstvo kulture, održane su trodnevne radionice za mlade, koje su kao dio tematskog fokusa imale i promociju inkluzivnog obrazovanja u Crnoj Gori. Saradnjom sa JU "Ratkovićeve večeri poezije" u Kući Rista Ratkovića, u Bijelom Polju organizovana je radionica „Dijalog, identitet i inkluzija“ za učenike bjelopoljskih srednjih i osnovnih škola (septembar, 2014). Istoimena radionica održana je i u saradnji sa Opštinom Kotor, u Palati Bizanti, za učenike JU SMŠ "Mladost" Tivat i JU Gimnazijom Kotor (oktobar, 2014).

U direktoratu za medije realizovane su sljedeće aktivnosti: Izrada audiovizuelnog spota koji ima za cilj informisanje građana o prelasku sa analognog na digitalni sistem emitovanja programa (na znakovnom jeziku)- Realizacija obaveza za koje je Ministarstvo kulture zaduženo zaključkom Vlade Crne Gore broj 08-1064/3 od 8. maja 2014. godine, a koje se odnose na medijsku kampanju o obavještanju građana o otpočinjanju digitalnog emitovanja programa.

Sufinansiranje knjige "Djeca sa smetnjama u razvoju u dnevnim novinama u Crnoj Gori - DAN, Pobjeda, Vijesti", autora mr Zorana Boškovića - riječ je o projektu koji ima za cilj upoznavanje sa pravima i obavezama novinara u izvještavanju o djeci sa smetnjama u razvoju, sa osvrtom na značaj informisanosti roditelja, škola, medijskih kuća kao i na greške u izvještavanju o navedenim kategorijama lica.

Dvoje novinara je tokom 2014. godine pisalo članke za portal Disability info, na osnovu prethodnog pohađanja obuke. Novinari/ke su napisali preko 60 članaka koji su objavljeni na portalu.

U okviru projekta „Aktivan stvaralački život osoba s invaliditetom“, koji je finansirala Vlada Crne Gore, posredstvom Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, Udruženje paraplegičara Bar realizovalo je Školu dekupaža za 10 članova tokom 5 mjeseci. Nakon završetka Škole, organizovana je Izložba radova.

U dijelu koji se odnosi na sport u 2014. Godini Specijalna Olimpijada realizovala je sledeće aktivnosti:

-Učešće na prvenstvu u Stonom tenisu Mart 29-30

- Učešće na državnom prvenstvu u Atletici SO-April 26
- Evropsku nedelju fudbala -Maj 23-25
- Pripreme i odlazak na Evropske ljetnje igre SO u Antverpenu- Septembar 9 - 24
- Učešće na Nacionalnim igrama u Zelenici- Oktobar 10-12
- Evropsku nedelju kosarke - Novembar 28-30.

Povodom 3. decembra – Međunarodnog dana osoba s invaliditetom, Savez udruženja paraplegičara Crne Gore i Košarkaški klub košarke u kolicima „Paramont” organizovali su međunarodni sportski spektakl - prijateljsku utakmicu između reprezentacija Crne Gore i Srbije. Utakmica je bila promotivnog karaktera i imala je za cilj da sport osoba s invaliditetom popularizuje u našoj državi i da stavi akcenat na sposobnosti osoba sa tjelesnim invaliditetom. Utakmicu su podržali: Glavni grad Podgorica, Košarkaški savez Crne Gore, Uprava za sport i mlade, kao i svi mediji u Crnoj Gori. Prvi put u Crnoj Gori, utakmica je imala direktan prenos na Drugom programu RTCG.

Stonoteniski klub osoba sa invaliditetom „Luča“ je tokom 2014. godine je organizovao prvo „Prvenstvo Crne Gore 2014“ u stonom tenisu za lica sa invaliditetom. Tom prilikom u muškoj i ženskoj konkurenciji ukupno učestvovalo 20 takmičara. Tokom realizacije projekta sprovedena medijska kampanja o značaju i uticaju sporta na zdravlje lica sa invaliditetom i očuvanje preostalih životnih aktivnosti. Ovaj događaj je podržan od strane Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću u okviru istoimenog projekta. Javnost je putem štampanih i elektronskih medija, ali i u direktnom kontaktu sa predstavnicima kluba informisana o trenažnom procesu, održanom turniru i mogućnostima da se novi sportisti koji su lica sa invaliditetom uključe u process treniranja.

Na Grand Prix takmičenju u Tunisu na kojem je učestvovalo više od 250 atletičara iz 22 države svijeta, naš reprezentativac Radmilo Baranin je osvojio treće mjesto, odnosno bronzanu medalju u disciplini bacanje kugle, kategorija F34, čime je stekao uslov da se pojavi na predstojećem Evropskom prvenstvu, a u trci na 400 m je bio šesti.

Naši reprezentativci su učestvovali na Međunarodnom atletskom turniru za osobe sa invaliditetom, koji se održao na Stadionu „Bilino Polje“ u Zenici, BiH.

Naš najbolji atletičar u kolicima Radmilo Baranin, u konkurenciji od 20 takmičara iz Jugoistočne Evrope, osvojio je tri zlatne medalje u disciplinama trka u kolicima 100 m, 200 m i 400 m. U sve tri discipline je postavio najbolje vrijeme međunarodnog turnira i svoje lične rekorde. Takođe, Baranin je bio najuspješniji takmičar na turniru. Naš drugi takmičar Nedžad Pepić, u istim disciplinama, osvojio je tri srebrne medalje, dok je Pjetro Paljušević osvojio bronzu na 100 m.

Četiri člana nacionalne ekipe košarke u kolicima: Radmilo Baranin, Nedžad Pepić, Pjetro Paljušević i predsjednik nacionalnog tima, Vladan Nikolić su učestvovali na međunarodnom kampu za sportove košarke u kolicima i golbalu, u nacionalnoj sportskoj bazi „Sport Palace“, na obali Crnog mora u Bugarskoj.

OOSI I CIVILNO DRUŠTVO

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je, u aprilu 2014 godine formiralo Radnu grupu sa zadatkom izrade Nacrta zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, nakon što je na inicijativu NVO lica sa invaliditetom, dogovoreno da ova oblast iz nadležnosti resora Ministarstva rada i socijalnog staranja pređe u nadležnost Ministarstva za ljudska i manjinska prava, kako bi se istakla potreba da se ovom pitanju prilazi iz domena ljudskih prava, a ne socijalne zaštite. Na samom početku rada Radne grupe, članovi Rsu odlučili da urade potpuno novi tekst ovog zakona, s obzirom da bi izmjene i dopune postojećeg zakona prešle više od 50% sadržaja Zakona.

Sačinjeni Nacrt zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom upućen je na mišljenje resornim ministarstvima i drugim državnim institucijama u Crnoj Gori, kao i Evropskoj komisiji, nakon čega će biti poslat na Vladinu proceduru. Nacrtom zakona obuhvaćene su oblasti pristupačnosti, kako objektima i površinama u javnoj upotrebi, tako i informacijama i komunikacijama, posebno informacijama na internetu i drugim medijima. Zatim, pristupačnost javnom prevozu, javnim i privatnim dobrima i uslugama, jednakost pred zakonom, pred državnim i drugim organima. Nacrtom zakona uređuje se i oblast samostalnog života i života u zajednici, bračnih i porodičnih odnosa, sloboda mišljenja i izražavanja, oblast privatnosti, odnosno povrede privatnosti i miješanja u lični i porodični život i zloupotrebe podataka vezanih za invaliditet. Precizirana je i diskriminacija u oblasti vaspitanja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja, te u oblasti, profesionalne rehabilitacije, rada i zapošljavanja. Obuhvaćena je i oblast zdravstvene zaštite, socijalne i dječje zaštite i adekvatnog životnog standarda, kao i zabrana diskriminacije u oblasti sporta, rekreacije i aktivnosti u slobodno vrijeme.

U tekst ovog Zakona uključena je i oblast za koju je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava uložilo značajne napore kako bi se osobama sa invaliditetom stvorile mogućnosti za aktivno učešće u političkom i javnom životu crnogorskog društva, što je jedna od najvažnijih pretpostavki demokratije.

Usvajanje Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, uvođenjem kaznenih odredbi i drugim navedenim poboljšanjima sadržaja i unijetim novinama, sigurno će predstavljati značajan pomak u uspostavljanju novih standarda u tretiranju i odnosu društva prema licima sa invaliditetom.

UMHCG je tokom novembra i decembra održao četiri treninga za četiri grupe policijskih službenika/ca Centra bezbjednosti u Podgorici, uključujući i službenike iz Kolašina i Cetinja. Teme treninga su bile: jezik, terminologija i modeli pristupa invaliditetu, ljudska prava osoba s invaliditetom i postupanje policijskih službenika/ca sa osobama s invaliditetom. Kroz praktičan rad polaznici su primijenili stečeno znanje i pokazali veliku zainteresovanost i razumijevanje tema. Nakon obuka u decembru mjesecu je organizovana akcija dijeljenja lifleta: „Razmisli, prije nego što parkiraš na 20 odabranih lokacija u Podgorici“, nakon čega je spisak lokacija proslijeđen Komunalnoj policiji u cilju obilaska datih lokacija i sprovođenja represivnih mjera.

U toku 2014. godine su pokrenuta četiri postupka za zaštitu od diskriminacije pred sudovima u Crnoj Gori povom nepristupačnosti objekata u javnoj upotrebi. UMHCG je na osnovu saradnje sa Centrom za monitoring i istraživanje nastavio pružanje besplatne pravne pomoći osobama s invaliditetom

U pogledu poboljšanja društvenog života lica sa invaliditetom, kada je u pitanju njihovo uključivanje u politički i javni život, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je, u saradnji sa NVO sektorom, nakon uspješno realizovanog pilot-projekta na poslednjim predsjedničkim izborima, kojim je omogućeno u potpunosti samostalno i tajno glasanje slijepim i slabovidim osobama putem "glasačkog šablona", preduzelo aktivnosti da ova obaveza u sprovođenju izbornog postupka uđe i u novi Zakon o izboru odbornika i poslanika u CG. Na lokalnim izborima, koji su održani u maju ove godine, ova nova zakonska obaveza u potpunosti je sprovedena, u saradnji sa opštinskim izbornim komisijama.

UMHCG je na poziv MANSa pratilo ostvarivanje biračkog prava od strane lica sa invaliditetom na lokalnim izborima održanim 25. Maja. Praćen je rad Državne izborne komisije i obilazak biračkih mjesta a u šablonima za praćenje izbornog procesa su bila i pitanja koja su popunjavali posmatrači a odnosila su se na pravo glasa OSI. Od preko 100 biračkih mjesta koje je posmatrač UMHCG obišao njih 39 je pristupačno i to imajući u vidu da se u pojedinim objektima nalaze po dva ili više biračkih mjesta, a na nekoliko biračkih mjesta nijesu bile obezbijeđene kabine za glasanje sa policom na visini od 8'cm, kao ni šabloni za glasanje. Podneseni su i amandmani na Predlog Zakona o izboru odbornika i poslanika, a nakon što nijesu usvojeni u Skupštini i podnesena je inicijativa za ocjenu ustavnosti norme koja se tiče pristupačnosti biračkih mjesta.

Edukacija i promocija antidiskriminatornog ponašanja i prakse, kao sastavni dio Plana implementacije antidiskriminacionog zakonodavstva su kontinuirane aktivnosti Ministarstvaza ljudska i manjinska prava, te je nakon realizacije Plana edukacije i Plana promocije u 2011., 2012., i 2013. godini, realizovan i Plan za 2014. godinu i to kroz osposobljavanje što većeg broja onih koji su posredno i/ili neposredno uključeni u sprovođenje antidiskriminacionog zakonodavstva. Obuka je namijenjena, prije svega, profesionalcima, te svima onima koji na bilo koji način dolaze u kontakt sa slučajevima diskriminacije, dok se promocija odnosi na sprovođenje medijske kampanje i usmjerena je na podizanje svijesti cjelokupne crnogorske javnosti, posebno prema najranjivijim kategorijama stanovništva, s ciljem poštovanja svih ljudskih prava, stvaranja podržavajućeg i tolerantnijeg okruženja, te poštovanja različitosti drugog. Planom edukacije su, u dosadašnjem periodu, bili obuhvaćeni predstavnici sudstva, tužilaštva, kancelarije ombudsmana, nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava i sloboda, zatim, predstavnici svih područnih jedinica i ispostava policije u crnogorskim gradovima i predstavnici lokalni samouprava, odnosno, Sekretarijata za društvenu djelatnost i javnu upravu, a koji dolaze u

kontakt sa diskriminacijom, te predstavnici svih inspeksijskih službi u Crnoj Gori. Obuke se odvijaju u okviru 5 seminara i 5 pratećih radionica i obavezna je za odabrane polaznike u toj godini. ("Plan edukacije").

Planom edukacije za 2014. godinu obuhvaćeni su predstavnici svih sudova za prekršaje u Crnoj Gori, budući da su i oni prepoznati u Zakonu o zabrani diskriminacije kao organ koji ima mehanizme neposredne zaštite u slučajevima diskriminacije. Do novembra 2014. godine realizovano je svih pet seminara/radionica IV ciklusa edukacije. Prva radionica četvrtog ciklusa edukacije imala je za temu "Opšti pravni režim zabrane diskriminacije-antidiskriminacioni zakonodavni okvir sa mehanizmima zaštite", koja je održana 7.-8. aprila 2014. godine. Tema treće radionice bila je "Zabrana diskriminacije lica sa invaliditetom" a održana je 23.-24. juna 2014. godine. Poslednja, peta radionica IV ciklusa edukacije, na kojoj su učesnicima dodijeljeni sertifikati, održana je 13.-14. novembra 2014. godine. Tema ove radionice bila je „Zabrana diskriminacije po osnovu zdravstvenog stanja“.

I tokom 2014. godine nastavilo se sapoštovanjem obaveze ministarstava i lokalnih samouprava da se, prilikom priprema politika i pravnih akata koji se odnose na osobe sa invaliditetom, obavezno konsultuje sa organizacijama osoba sa invaliditetom, pa je po tom osnovu veliki broj NVO koji se bave pravima lica sa invaliditetom uzeo učešće u radnim grupama i tijelima, koji kreiraju politike ili izrađuju propise, koje se odnose na njih.

UMHCG se na osnovu poziva Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija uključilo u konultacije povodom izrade nove Strategije za informisanje javnosti o pregovorima CG sa EU za period 2014. i 2018. i predložilo mjere i aktivnosti koje će doprinijeti poboljšanju informisanosti OSI o pregovaračkom procesu i benefotoma članstva. Na osnovu toga je MVPEI na događajima koje je organizovao obezbjeđivao i prevod na znakovni jezik (na aktivnostima povodom Dana Evrope, Javna debata na temu: Pregovori i osobe s invaliditetom), organizovana je posjeta učenika iz Resursnog centra Kotor EU info centru. Predstavnicu UMHCG je članica Operativnog tijela za praćenje Strategije i pripremu i praćenje Akcionih planova. Organizovana je i javna debata o pregovaračkom poglavlju 19 - Socijalna politika i zapošljavanje.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja je 2013. formiralo Nacionalni savjet za zapošljavanje i razvoj ljudskih resursa, koji je radio tokom 2014. U njegovom sastavu je predstavnica Saveza udruženja paraplegičara Crne Gore. Zadatak Savjeta je da prati sprovođenje Nacionalne strategije za zapošljavanje i razvoj ljudskih resursa i Akcionog plana zapošljavanja, sprovodi analizu tržišta rada u cilju identifikovanja potreba za radnom snagom i stručnim obukom po sektorima i regionima, daje preporuke organu državne uprave nadležnom za poslove obrazovanja u skladu sa potrebama tržišta rada, identifikuje mjere i unapređenje zapošljavanj, kao i smanjenja nezaposlenosti i informiše relevantne institucije i organizacije o preduzimanju neophodnih akcija, predlaže preduzimanje drugih mjera od značaja za reformu tržišta rada i zapošljavanja.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja također koordinira i rad Savjeta za prava djeteta, u kojem su 3 člana predstavnici roditeljskih udruženja djece sa smetnjama u razvoju, dok se u Savjetu za brigu o licima sa invaliditetom nalazi 5 predstavnika NVO, koji se bave pravima lica sa invaliditetom.

Vlada Crne Gore je u junu mjesecu 2014. godine imenovala Savjet za razvoj nevladinih organizacija, u čijem sastavu se nalaze 3 predstavnika NVO koji se bave pitanjima od značaja za lica sa invaliditetom. Osnovni zadatak ovog Savjeta je da prati primjenu Strategije razvoja nevladinih organizacija u Crnoj Gori s Akcionim planom za njenu implementaciju za period 2014-2016. godine; kao i sprovođenje Akcionog plana za poglavlje 23. Pravosuđe i temeljna prava, u dijelu koji se odnosi na saradnju sa nevladinim sektorom, davanje mišljenja o nacrtima propisa, odnosno strateškim i drugim dokumentima koji se odnose na rad i razvoj nevladinih organizacija u Crnoj Gori u cilju stvaranja podsticajnog okruženja za njihov rad, iniciranje donošenja novih ili izmjene i dopune važećih propisa i sl.

UMHCG je u julu započelo projekat „Ojačajmo kapacitete da bismo pojačali promjene“, podržan kroz IPA 2012 Civil Society Facility program za Crni Goru, posredstvom Delegacije EU u CG. U okviru edukativne faze projekta sprovedena su 3 treninga za lokalne OOSI (u Podgorici od 11-13. oktobra: Tema treninga je bilo: Javno zastupanje i zagovaranje, Odnosi s' javnošću, u Bijelom Polju od 9-11. novembra: Tema "Transparentnost i integritet u kreiranju javnih politika" i u Baru od 27-30. novembra, Tema: "Najbolja praksa nevladinih organizacija iz Evropske Unije u oblasti zagovaranja socijalnih politika"). Pored predstavnika/ca organizacija osoba s invaliditetom iz Bijelog Polja, Pljevalja, Cetinja, Nikšića, Podgorice, Kotora i Bara koji su bili prisutni i na prva dva treninga, trećem treningu je prisustvovala i predstavnica Ministarstva rada i socijalnog staranja, koje je inače saradnik na projektu. Treći trening su vodili eksperti iz holandske organizacije TransFORMA, koja je, pored crnogorskih partnera Saveza slijepih Crne Gore i Udruženja mladih sa hendikepom Nikšića, partner na projektu.

Udruženje paraplegičara Podgorica, je organizovalo radionicu za psihološko osnaživanje lica sa invaliditetom i uključivanje u društvene tokove kroz zapošljavanje. Kroz program stručnog osposobljavanja pripravnika, članovi Udruženja paraplegičara Podgorica je u okviru redovnih aktivnosti obezbijedilo psihološko savjetovalište za lica sa invaliditetom u trajanju od 9 mjeseci.

U toku 2014. godine, Savez udruženja paraplegičara Crne Gore (SUPCG) je sprovodio projekat „Unapređivanje uključenosti osoba sa tjelesnim invaliditetom u društvo Crne Gore“, koji je finansirala Vlada Crne Gore. SUPCG je u okviru projekta održao jednodnevni seminar, izvršio pripremu i sprovođenje istraživanja nivoa uključenosti osoba sa tjelesnim invaliditetom u društvo Crne Gore. Za realizaciju ove aktivnosti, pripremljen je Upitnik namijenjen osobama sa tjelesnim invaliditetom. Rezultati ovog Upitnika će se koristiti u cilju ukazivanja na potrebe osoba s invaliditetom kako bi se unaprijedili uslovi za njihovo veće društveno angažovanje. Savez udruženja paraplegičara Crne Gore je pružio pravnu pomoć članicama Saveza, kao i pojedinačnim osobama s invaliditetom (28 osoba).

SUPCG je objavio „Izveštaj o usklađenosti zakonodavnog i institucionalnog okvira u Crnoj Gori sa UN Konvencijom o pravima lica sa invaliditetom sa preporukama za harmonizaciju“. Ova publikacija je proizvod regionalnog projekta „Uspostavljanje Balkanske nezavisne mreže lica sa invaliditetom“, koji je podržan od strane Delegacije Evropske unije, koji implementira Agencija za saradnju, edukaciju u razvoj - ACED, sa partnerskim organizacijama iz Srbije i Crne Gore.

Nacionalni izvještaj za Crnu Goru obuhvatio je pet sektora ljudskih prava koji su posmatrani u odnosu na UN Konvenciju, koju je Crna Gora ratifikovala 2009. godine, a to su: pristupačnost, obrazovni sistem, zdravstvena zaštita, rad i zapošljavanje i odgovarajući životni standard i socijalna zaštita. Za svaki od sektora po jedna radna grupa radila je prvo analizu postojećih pravnih propisa u navedenim oblastima. Nakon toga uslijedila je analiza primjene – poštovanja pravnog okvira, koja je urađena putem kvalitativnog istraživanja metodom upitnika. Upoređivanjem rezultata analize pravnih propisa sa rezultatima analize njihove primjene u praksi proizašle su smjernice i preporuke za usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa UN Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom.

Odlukom o raspodjeli dijela prihoda od igara na sreću izvršena je raspodjela dijela prihoda od igara na sreću za sufinansiranje planova i programa za 2014. godinu, u oblasti Zadovoljenje potreba lica s invaliditetom od ukupno raspoloživih 675.120,00 €, raspoređeno je 670.870,00 €. Ostatak sredstva u iznosu od 4.250,00 € preusmjeren je za potrebe oblasti Kultura tehnička kultura.

U oblasti Zadovoljenje potreba lica sa invaliditetom od ukupno 168 planova i programa kojim su organizacije aplicirale za sredstva koja se raspodjeljuju u ovoj oblasti podržano je 85 planova i programa.

Ovogodišnjom raspodjelom nije podržano 83 plana i programa. Iz razloga nekompletno dostavljene dokumentacije prilikom podnošenja aplikacije na Konkursu, u ovoj oblasti nije podržano 29 planova i programa, dok 54 plana i programa nijesu podržani zbog nedovoljnog broja bodova u bodovnim listama, prilikom kvalitativne evaluacije istih od strane članova Komisije.

Iz oblasti zadovoljenje potreba lica sa invaliditetom, sufinansi su slijedeći planovi i programi:

Naziv organizacije	Naziv plana i programa	Odobrena sredstva (€)
Organizacija slijepih za Bar i Ulcinj	Podrška inkluziji osoba sa oštećenim vidom	9.9000
Nova šansa u Novom	Šansine radionice za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju	7.500,00
NVU Olakšajmo život djeci sa posebnim potrebama	Radionica na moru, kreativne radionice za djecu sa posebnim potrebama, stručna pomoć	3.500,00
Organizacija slijepih za Kotor, Herceg Novi, Budvu i Tivat	Za bolji život nas slijepih	7.000,00
Udruženje paraplegičara Podgorica	Imaj informaciju, imaj saznanje, imaj pravo	7.500,00
Udruženje paraplegičara Herceg Novi	Edukacija-put do boljeg položaja osoba s invaliditetom	4.000,00
NVO Društvo roditelja djece sa posebnim potrebama	Pjevaj, crtaj, igray i budi srećan	4.500,00

Udruženje roditelja i djece sa smetnjama u razvoju Pravo na život Ulcinj	Dalje aktivnosti na unapređenju psihofizičkog stanja djece sa smetnjama u razvoju	3.000,00
Puževa kućica	Put u život	3.000,00
NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju Razvitak	Vaša humanost je nada i sreća za njihov dalji život III - korak naprijed	7.000,00
Evropski Tivat	Servisi podrške djeci sa smetnjama u razvoju u Tivtu	3.000,00
NVU Djeca Crne Gore	Angažovanje asistenta u nastavi za djecu sa smetnjama u razvoju u vaspitno-obrazovnim ustanovama u Podgorici	3.500,00
Savez organizacija gluvi i nagluvi Crne Gore	Redovna aktivnost saveza i rad formiranih servisa za gluve	6.500,00
Udruženje paraplegičara Kotor	Nabavka i upotreba specijalnog vozila za zadovoljenje potreba osoba sa invaliditetom	5.000,00
NVU Udruženje vojnih invalida Nikšić	Podržimo vojne invalide Nikšića	4.000,00
Udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama Rastimo zajedno Danilovgrad	Stručna podrška djece sa invaliditetom	3.000,00
Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju Pružite nam šansu	Izrazi se slikom	4.000,00
UMHCG	Ojačajmo kapacitete da bismo pojačali promjene	10.638,23
Udruženje multipleskleroze Crne Gore	Bolji kvalitet života za oboljele od skleroze multipleks u Opštinama Podgorica i Nikšić	8.500,00
Udruženje mladih sa hendikepom Nikšić	Pokažite odgovornost, pružite podršku	8.900,00
Organizacija civilnih invalida rata Nikšić, Šavnik i Plužine	Banjsko liječenje za poboljšanje zdravlja i ugodnog starijeg života	4.500,00
Opštinsko udruženje multiple skleroze Berane	Servis podrške - fizioterapija u domovima ljudi koji žive sa multiplom sklerozom u ruralnim područjima Opštine Berane	7.000,00
NARDOS	Podrška roditeljima djece i omladine sa smetnjama u razvoju asistencijom u pomoći u kući	8.400,00
Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju Plav	Pružanje stručne pomoći djeci i mladima sa smetnjama u razvoju iz Opštine Plav	3.000,00
Organizacija slijepih za Bijelo Polje i Mojkovac	Naš program je naša svjetlost	7.800,00
Udruženje paraplegičara Bar	Umijećem do (samo)zaposlenja	9.900,00
Mreža za edukaciju i razvoj servisa podrške za OSI - MERSP	Pružanje kvalitetnijih servisa podrške za OSI	6.900,00

Udruženje paraplegičara Danilovgrad	Aktivnije učešće osoba sa invaliditetom u društvenim promjenama u Danilovgradu	6.000,00
Udruženje paraplegičara Crne Gore - Rožaje	Uključivanje osoba sa invaliditetom u društvo afirmisanjem njihovog stvaralačkog potencijala	4.500,00
Udruženje paraplegičara Bijelo Polje i Mojkovac	Partnerstvo bez prepreka na putu ka integraciji i socijalizaciji osoba sa invaliditetom	7.600,00
Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju Ljepša budućnost Berane	Radionica za mlade sa smetnjama u razvoju (krojenje i šivenje)	3.500,00
Udruženje paraplegičara Budva	Noć pod maskama sa OSI	4.800,00
Udruženje paraplegičara Cetinje	Kreativnošću do posla	9.300,00
Korak nade	Unaprijeđenje položaja djece sa poteškoćama u razvoju	3.500,00
Udruženje osoba sa hendikepom KORACI Pljevlja	Nastavak rada hipoterapijskog centra u Crnoj Gori	4.800,00
NVO Eviva Piva	Istraživanje potreba osoba sa invaliditetom na teritoriji Opštine Plužine	3.300,00
Organizacija slijepih za Berane, Andrijevicu, Plav i Rožaje	Unaprijeđenje sociohumanitarnih prava i socijalno zdravstvene zaštite slijepih i slabovidih građana	7.500,00
Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju - Zrak sunca HN	Sunce nam je zajedničko	3.000,00
Udruženje za podršku osobama sa invaliditetom Bijelo Polje	Servis personalne asistencije	7.520,00
Savez civilnih invalida rata Crne Gore	Svijet jednakih mogućnosti	7.500,00
Organizacija slijepih za Podgoricu Danilovgrad i Kolašin	Poboljšati kvalitet života osobama oštećenog vida	9.900,00
Udruženje paraplegičara Kotor	Fizioterapeut uslov za zdraviji život OSI	4.000,00
Udruženje roditelja djece i mladih sa smetnjama i teškoćama u razvoju Zvijezda	Ja znam ja mogu ja hoću	3.000,00
Nova Nada - New Hope	Mi smo sa vama da ispunite san	4.000,00
Organizacija gluvi i nagluvi Berane, Plav, Rožaje i Andijevica	Unaprijedimo položaj gluvi i nagluvi osoba na sjeveru crne Gore	2.000,00
NVO Kulturni centar Homer	Kulturni aktivizam osoba sa oštećenim vidom	6.000,00
Asocijacija speleoloških društava Crne Gore	I to možemo	6.500,00
NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju	Nastavak servisa "Naše mogućnosti su velike"	3.000,00
Za budućnost naše djece Andrijevice	Razvoj socijalnih usluga za djecu sa smetnjama u razvoju Andrijevice	3.000,00

NVO Merkur	Mala škola elektronike za mlade sa posebnim potrebama	1.500,00
Centar za autističnu djecu	Pruži mi ruku	3.000,00
Atletski klub osoba sa invaliditetom Vihor	Rio de Janeiro 2016	3.000,00
KK osoba sa invaliditetom "PARAMONT"	Košarka u kolicima	6.500,00
Plivački klub OSI "Budva"	Od neplivača do takmičara	3.000,00
DC za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju Cetinje	Zajedničkim koracima ka boljoj budućnosti	8.000,00
Sportski konjički klub "Budućnost"	Hiporehabilitacija za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju	3.000,00
Stonoteniserski klub osoba sa invaliditetom "Flip"	Priprema za Paraolimpijske igre 2016	3.000,00
Paraolimpijski komitet Crne Gore	Paraolimpijski školski dan	7.200,00
Šakovski klub slijepih Zora	Šah-Šeh-Šuh	4.000,00
JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teskoćama u razvoju - Sirena Ulcinj	Za našu djecu i omladinu - za našu sirenu	8.000,00
Sportsko rekreativno društvo slijepih "Podgorica"	Sport i rekreacija - put do zdrave inkluzije	7.500,00
Stonoteniski klub osoba sa invaliditetom Luča	Treningom i takmičenjem do vrhunskih rezultata	5.000,00
NVO Kulturni centar Homer	Zvukom do svjetlosti	10.000,00
NVO Prvo udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama	Pružanje servisa podrške djeci i omladini sa smetnjama u razvoju i jačanje kapaciteta roditelja	13.500,00
Staze Podgorica	Stručna podrška djeci sa intelektualnim smetnjama i autizmom	13.560,00
NVO Udruženje roditelja djece sa teškoćama u razvoju Podgorica	Servisi podrške Udruženju kao model upoređenja položaja djece i mladih sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Podgorici	14.500,00
Savez slijepih Crne Gore	Jednake šanse za osobe oštećenog vida	29.900,00
NVO Udruženje paraplegičara Pljevlja	Personalna asistencija	11.000,00
Udruženje za pomoć licima ometenim u psihofizičkom razvoju Nikšić	Program stručnih tretmana i podrške djeci i omladini sa invaliditetom	11.000,00
Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju Naša inicijativa	Kroz osnaživanje i podršku do unaprijeđenja kvaliteta života djece i mladih sa smetnjama u razvoju i njihovih porodica	15.200,00
Oaza	Razvijanje servisa za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju - nastavak projekta	11.300,00
Zračak nade	Poludnevni boravak - socijalni servis podrške za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju Pljevlja	13.500,00

Organizacija slijepih za Nikšić, Šavnik i Pluzine	Aktivizam - ključ za kvalitetniji život osoba sa oštećenim vidom	16.700,00
Savez udruženja paraplegičara Crne Gore	Budimo otvoreni za promjene - Stvarajmo društvo bez prepreka	29.500,00
Centar za antideskriminaciju EKVISTA	Ka nediskriminaciji osoba s invaliditetom	13.950,00
UMHCG	Za mlade sa invaliditetom bez barijera	29.900,00
NVO ADRIA BAR	Nastavak rada dnevnog boravka za odrasle osobe sa smetnjama u razvoju	11.000,00
Udruženje paraplegičara Nikšić	Nek se čuje i naš glas	9.000,00
Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Berane	Izgradnja i adaptacija dječijeg park-igrališta i nabavka opreme, materijala i rekvizita za Dnevni centar u Beranama	8.000,00
JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju Nikšić	Igrom do sigurnosti	10.000,00
JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Herceg Novi	Brže, bolje i udobnije	8.000,00
JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju Pljevlja	Dnevni centar - Podrška životu u zajednici - nastavak aktivnosti	10.000,00
JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju Tisa	Unaprijeđenje kvaliteta rada	10.000,00
JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju "Lipa"	Nabavka terenskog vozila	8.000,00
Biblioteka za slijepe Crne Gore	Radio Homer Program za sve	25.000,00